

YITAKARI ISANKINATZINIRI PABLO CORINTO-SATZI

Withataantsi

1 ¹Naaka Pablo otyaantzi-mirori iroka sankinarintsi. Intyaantaa-riti Jesús Saipatzii-totaari nonatzii, tima iriitaki Pawa nintakaa-kinarori, ikaima-siritakina. Ari notsipatakari Sóstenes nosankinatzi-miro. Iriitaki nokimita-kaantajiri iyiki. ²Awiroka nosankina-yitzini pikaratzi papatowintaari Pawa anta Corinto-ki, pikaratzi yasitaami Saipatzii-totaari Jesús. Iriitaki kaima-siri-yitaimi ikiti-siritan-tyaamiri. Pikimitaari pasini-satzi nampiyatarori tsika-rika-payi, awintaariri Awinkathariti Jesús Saipatzii-totaari, tima irijatzi Pinkathari-wintairi irirori.^a ³Onkamintha inisironka-yitaimi Asitairi Pawa, kamiitha isaikakaa-yitaimi. Aritaki inkimitzi-tyaamiri aajatzi Awinkathariti Jesús Saipatzii-totaari.

Ipaasoonkita-kaitziri Pablo intasonka-wintanti

⁴Nopaasoonkita-piintziri naaka Pawa, tima antaaro inisironka-yitaimi, itsipa-sirita-kaajamiri Saipatzii-totaari. ⁵Iriitaki kantakaarori piyotako-pirotan-taariri, ari okanta pikinkithata-kotan-taariri. ⁶Irootaki poisokirotan-tarori okaratzi nitakari nokinkithata-kotzimiri Saipatzii-totaari. ⁷Pikanta piyaawintari impiyi Awinkathariti Jesús Saipatzii-totaari, tikatsi kowitzii-motyaamini itasonka-winta-siritzimi pantawaitan-tyaaniriri. ⁸Iriitaki kantakai-yaaroni piriipiro-wintan-tyaariri irojatzii impiyan-tajyaari, airo otzimawaitzi ompaityaa imishakowinta-paajimiri. ⁹Oisokiro iwimi Pawa, iriitaki kaima-sirita-jimiri paapatyaan-taariri Itomi, yoka Awinkathariti Jesús Saipatzii-totaari.

¿Ishiki-tziima pairani Saipatzii-totaari?

¹⁰Iyikiiti, tzimatsi pasini nonintziri nosintsi-thatimiri, tima naaka intyaantaa-riti Awinkathariti Jesús Saipatzii-totaari. Nokowa-kotzimi

---

^a 1.2 awintaariri = wairontsi

paapatyaa-wakai-yitajyaa, onkimiwaityaaro aparoni onkantyaami pikinkithasiritari, airo pikanta-wakaa-winta-waitaro opaiyita-rika. ¹¹Tima nokimakiri ishininkaiti Cloé ikamanta-paakina ti paapatyaa-wakaityaa kamiitha. ¹²Tzimatsi pitsipa-yitari anta kantatsiri: “Nokimisantziri naaka Pablo.” Pasini kantatsi: “Nokimisantziri naaka Apolos.” Pasini kantatsi: “Nokimisantziri naaka Pedro.” Tzimatsi pasini kantanain-tsiri: “Nokimisantziri naaka Saipatzii-totaari.” ¹³¿Ishiki-tziima pairani Saipatzii-totaari? ¿Naakama paikako-winta-kamiri? Tima pinkiwaa-yitaka pairani awirokaiti, ¿Naakama ipairyaaaitaki, inkantaiti: “Pinkiwaa-mintyaari Pablo?” ¹⁴Irootaki nopaasoonkitan-tariri Pawa okamintha ti naaka kiwaayitimini. Apatziro nokiwaa-matsitakiri pairani Crispo, aajatzi Gayo. ¹⁵Irootaki airo itzimanta anta kantawaita-tsini: “Nokiwaa-wintakari Pablo.” ¹⁶¡Jaa! Irijatzi nokiwaatzi-takari pairani Estéfanos aajatzi ishininka-payi irirori. Ti nonkinkithasiritajiro tzimatsi-rika pasini nokiwaatakiri anta. ¹⁷Ti intyaankina Saipatzii-totaari nonkiwaatanti, apatziro ityaankakina nonkamantan-tajiro Kamiithari Ñaantsi. Ti nosiya-kota-paakyaari yotaniri nokinkithata-koyitziro. Tima ti noninti aminaasi-waityaa iroopirota-tsiri ipaikakoi-takiri Saipatzii-totaari.

Iriitaki Saipatzii-totaari, isintsinka Pawa, iyotani

¹⁸Aririka ankinkithata-kaawityaari pyaasita-chani ankantiri: “Ipaikakoi-takiri Saipatzii-totaari,” ikimita-kaantajai masontzi-siriri anayitimi. Irooma arokaiti awisako-siriri anayitaji, ayoyitaji omapirotatya iñaakan-takiro itasorinka. ¹⁹Tima isankinataitaki pairani, ikantaitzi: Naapithatiri iyotani ikaratzi yotaniwita-chari.

Nomaisanta-kayiri ikinkithasiritani kinkithasiri-witachari.

²⁰¿Tsikama inkantajyaa-rika yotaniri? ¿Tsikama inkantajyaa-rika yotzinkari ikaratzi yomitaan-tasiwaitarori iroopirotsi-motziriri irirori-payi? Pawa omasontyaa-yitajiriri osaawi-satziiti, ikaratzi yotaniwita-chari pairani. ²¹Tima inkarati yotaniwaita-sita-chari, ti imatiro iyotajiri Pawa. Iriima Pawa matzirori iyota-nita, onimotakiri irirori iwawisaako-siri-yitairi ikaratzi kimisantairori iñaani, okantawitaka itzimayitzi okimitzi-mowitakari masontzi-sirin-kantsi onatzii iñaani Pawa. ²²Aririka iñihiro noshininka-payi Judá-iti intasonka-wintan-taiti, irootaki inkimisantan-tyaari iriroriiti. Iriima pishininka-payi awiroka, aririka inkimiri ikimita-kaantari iriroriiti yotaniri inatzii, iriitaki ikimisantziri.^b ²³Irooma naaka, nokinkithata-kota-najiri Saipatzii-totaari ipaikako-wintantaka. Oshiki okompitzi-motakari noshininka-payi. Iriima pishininka-payi awiroka ikimita-kaantakina nomasontzi-waita-

^b 1.22,23 pishininka-payi = griego = kaari Judá-iti

tyiimi. ²⁴Iro kantacha ayojiitzi arokaiti, iñaakan-tajiro Saipatzii-totaari itasorinka Pawa, aajatzi iyotani. Irootaki iyoyitajiri ikaratzi ikaima-siri-yitairi Pawa, onkanta-wityaa Judá-iti inatzii, kaari Judá-iti, maaroni.

²⁵Tima Pawa yanairi iyotani-waita-sitari atziri-payi, okantawitaka yoka atziri-payi okimitzi-mowitakari masontzin-kantsi onatzii ikantayitakiri Pawa. Tima Pawa yanairi atziri-payi otzimi-motziri isintsinka, okantawitaka yoka atziri-payi okimitzi-motakari ti aawyaan-taniti okaratzi ikantawitakari Pawa.

²⁶Iyikiiti, ontzimatyii pikinkithasirita-kota-wakiro tsika-rika pikanta-jiita pairani tikira inkaima-siritaitimi. Ti intzima-piroti yotaniri pikarajiitzi, ti intzima-piroti pijiwariti, ti intzima-piroti iriiproriiti.

²⁷Iro kantacha iyosiyitajiri Pawa ikaratzi ikimita-kaanta-witai-takari masontzi inatzii, irootaki impasiki-wintairi apaata iyotani-waita-sitari. Iyosiyitajiri ikaratzi ikimita-kaanta-witai-takari kaari aawyaawaitaniri, irootaki impasikitan-tajyaari apaata iriiproriiti. ²⁸Ari ikinakairori Pawa iyosiitan-taariri kaari imiraawintzi atziri-payi, kaari iriiprotzi-motirini. Ari okanta opoñaan-taari iniwitaitaro okaratzi imaninta-witai-takari.

²⁹Ari ikinakairori Pawa airo itzimanta tharowintzi-motyaarini. ³⁰Iriitaki Pawa tsipa-sirita-kaaja-miriri Saipatzii-totaari Jesús, ityaankajiri irirori iyotakaa-yitajimi, iwamiitha-siri-yitaimi, yoiti-siri-yitajimi. Iriitaki piinako-wintaimi pisaika-siwaitan-taari. ³¹Irootaki isankinatzi-taitan-takarori pairani, ikantaitzi:

Ti onkamiithati intharowinta-waitaityaa apaniroini.

Iro kamiitha-pirota-tsiri antharowinta-jyaaro yantayitajiri Awinkathariti.

Ikinkithata-koitairi Saipatzii-totaari ipaikakoi-takiri

2 ¹Iyikiiti, nojataki pairani nariitami nonkinkithata-kotimiri Pawa, tima ti nonkimita-kota-paakyaari yotaniwaita-sitaniri, ti noninta-thawaita-sita-paakyaami. ²Apatziro nokowa-pirota-nakiro nokinkithata-kota-piinta-jimiri Jesús Saipatzii-totaari, ipaikakoi-takiri. ³Ti noñiuro onimo-tina kamiitha nosaiki-moyitakimi, tharowa-siri nokantaka. ⁴Irootaki kaari napirotantami itsinampairi okaratzi noñaawai-yitakiri, ti osiyaaro iñaani yotaniwaita-sitaniri. Iro kantacha okaratzi noñaawai-yitakiri, imatakiro iñaakan-takiro Tasorinkantsi, oñaakan-takirori isintsinka. ⁵Ari okantari, irootaki isintsinka Pawa ikimisanta-kaantaamiri, kaari iyotani atziri-payi matakamironi.

Itasorinka Pawa oñaakan-tayitzirori

⁶Iro kantacha, aririka ankinkithata-kayiri antaiki-siritaniri, ari okamiithatziri ankinkithata-kotiniri yotanitaantsi. Iro kantacha iroka yotanitaantsi, ti osiyaaro iyotani-waita-sitari osaawi-satzi, iyotani-waita-

sitari pinkathari-witachari iroñaaka. Tira irasi iwiro yokaiti. ⁷Iroka yotanitaantsi nokinkithata-kotziri naaka, ti iyotako-pirotiuro pairani. Okimiwaitakaro imanaita-tyiromi. Irootaki inintzi-tataikari Pawa, ari onkanyaa añaanta-jyaarori apaata iwaniinkaro. ⁸Yokaiti pinkathari-witachari iroñaaka, tikatsi aparoni yotako-pirotironi iroka yotanitaantsi. Ari iyotakiromi, airomi ipaika-kota-kaantzirimi Awinkathariti, otzimimo-piuro-taitziri iwaniinkaro. ⁹Iro kantacha irootaki isankinata-koitzi-takari pairani, ikantaitaki:

Okaratzi ikasiya-kaariri Pawa otakotaariri irirori,
 Anaapirotairo ikita-piintaitari, ikima-piintai-tziri,
 Anaapirotziro okaratzi aniisampyaakari.

¹⁰Irooma arokaiti, ityaanka-kairi Itasorinka Pawa iyotakaan-tairi. Tima iriitaki Tasorinkantsi oyotziriri Pawa okaratzi ikinkithasiritari irirori, kaari iyotako-witaita. ¹¹Tima tikatsi oyotinirini ikinkithasiritani pasini atziri, apatziro iyotziro isiriki irirori. Ari ikimitari aajatzi Pawa, tikatsi oyotinirini ikinkithasiritani, apaniro iyotziro isiriki. Yoka Tasorinkantsi, isiri Pawa inatzii. ¹²Irootaki isaika-siritan-tairi asiriki Itasorinka Pawa, irootaki ayopirotan-tajyaarori okaratzi ikasiya-kaita-kairi arokaiti akimisanta-yitajiri. Irootaki kaari kantaa-jata-tsini iyotajiro osaawi-satzi, ¹³ikaratzi oyomitaan-takirori iyotasi-wintha-waitari irirori. Okaratzi akinkithata-kotakiri arokaiti irootaki iyotakaa-yitairi Tasorinkantsi. Irootaki akinkithata-kaayita-jiriri antaiki-siritaniri tsika okantako-piurota asiri.

¹⁴Iriima kaari antaiki-sirita-tsini, ti inkimisantiro iyotakaan-tawitari Tasorinkantsi, okimitzi-mowaitakari masontzi-siritaantsi. Ti onkanta-jati iyota-kotajiro irirori, tima ti isaika-siritan-tyaari Tasorinkantsi iyotakaan-tayityaariri. ¹⁵Irooma arokaiti antaiki-siritaniri, aritaki amayitairo ampampitha-siritako-pirotajiro maaroni tsika-rika opaiyita. Ari okantari, okantawitaka ti inkimatha-piuro-yitai osaawi-satzi tsika akantayitanaja arokaiti. ¹⁶Irootaki isankinata-koitzi-takari pairani aka, ikantaitzi:

¿Tzimatsima yotako-pirotairini ikinkisiryaari Awinkathariti?
 ¿Tzimatsima matirini iyomitairi?

Irooma arokaiti, iyotakaa-yitairo okanta-kota ikinkithasiritani Saipatzii-totaari.

Antawaita-najiniriri Pawa

3 ¹Iykiiti, tityaa nomatiuro nonkinkithata-kayimi nokimitairi nokinkithata-kayiri antaiki-siritaniri. Okimiwaitakaro owakirami pitanakyaaro pawintaa-jyaari Saipatzii-totaari. Okimiwaitakaro ainiro piinchaa-nikitimi, ²ainiro ithotaai-tzimi, tikira impaitimiro kiso-yitatsiri owaritintsi. Tima tikiraata pinkimatha-yitairo okaratzi noyomitaa-witakamiri, irojatzi pikantayita iroñaaka. ³Tikiraata pantaiki-siriti.

Ainiro pikisa-wakaa-wintaro opaiyita-rika, panta-wakaa-waita. ¿Kaarima iroka yantayita-piintakiri osaawi-satziiti? ⁴Tima tzimatsi anta, kantatsiri: “Nokimisantziri naaka Pablo.” Pasini kantatsi: “Nokimisantziri naaka Apolos.” ¿Kaarima iroka osiyarori iñaana-minthata-wakaa osaawi-satziiti?

⁵¿Tsikama nopaitaka naaka? ¿Tsikama ipaitaka Apolos? Naakataki apiti impiratani Pawa, ityaankakina nonkinkithata-kaayitajimi pinkimisantan-tajjaari awirokaiti. Tima intyaantayita-kayi Awinkathariti maaroni arokaiti onasiyitaka onkarati antayitajiri. ⁶Tima naaka osiyariri pankita-tsiri. Iriima Apolos osiyawaitakaro iriitaki oyaatapaa-kinari ithamaita-kotziro nopankitakiri. Iriima Pawa iriitaki matzirori yantaita-kaayitziro pankirintsi. ⁷Ti yiriipiro-waiti pankita-kirori, ari ikimitari thamaita-kota-kirori. Iriitakira iriipirotatsiri Pawa, yantaiki-sirita-kaayitaimi. ⁸Osiyawaitakaro intzimimi yantawaita-kaani. Intyaantakiri impanki-waiti, intyaantakiri pasini inthamaita-kotiro. Apatziro impinaitakiri okaratzi yantawai-matsitaki, intyaantairi inampiki, tima ti inkowa-pirota-jaantayaa irirori. ⁹Ari nokantakari naaka, osiyawaitakaro naaka antawaitzi-niriri Pawa. Irooma awirokaiti pisiyakaro awirokami pankirintsi-masi. Pisiyawaitakaro aajatzi awirokami pankotsi.

¹⁰Naaka kimitakariri yotzirori iwitsikiro. Naaka itanakarori nowitsikiro pankotsi, iriitaki Pawa nisironkata-kanari nitanta-nakarori nowitsikiro. Ipoña impokayiti pasini thonkatironi iwitsikiro. Iro kantacha ontzimatyii initsikiro-wintyaaro inthonkan-tyaarori kamiitha. ¹¹Iriitaki Jesús Saipatzii-totaari osiyarori itapiintarori yaitziri iwitsikan-taitarori pankotsi. Airo itzimawaitzi pasini impoyiityaarini. ¹²Aririka iwaitakiro itapiintarori iwitsikan-taitaro pankotsi, aritaki inthonkai-takiro iwitsikaitiro pankotsi. Kantatsi iwitsikai-tantyaaro ooro, kiriiki, mapipayi poriryaa-tsiri. Ari onkantaki aajatzi iwitsikan-taityaaro incha-panki, inchasi-pana, saworosi. ¹³Iro kantacha aririka ontayaa pankotsi, ari iñiitiro opaita-rika iwitsikan-taita-karori iroka pankotsi. ¹⁴Iroorika iwitsikan-taityaa mapipayi airo apirota ontayaa, omapiro okisotzi okaratzi iwitsikan-taitakari. Oshiki impina-piroitiri owitsika-kirori iroka pankotsi. Ari inkanta-jyaari isiyakaa-wintai-takiri owitsikirori pankotsi, impina-piroi-tairi aajatzi. ¹⁵Iriima owitsikan-takarori pankotsi kaari shintatsini ontaayityaa, kapichiini ipinaitairi. Ari inkimitaaitairiri isiyakaa-wintai-takiri witsikirori iroka pankotsi, kapichiini onkantajyaa yawisako-siritan-tajjaari, isiyako-waita-jyaari awisakota-tsiri intaawityaami.

¹⁶¿Tima piyojiiti awiroka osiyakaa-winta pankotsi? Tima kimiwaitaka awirokami itasorintsi-pankoti Pawa, awiroka isaika-siritantari Tasorinkantsi. ¹⁷Tzimatsi-rika owaaripirotakironi osiyakaa-wintari itasorintsi-pankoti Pawa, aritaki iyaaripirotairi Pawa irirori, tima tasorintsi onatzii iwanko. Ari okanta isiyakaa-wintai-tzimi aajatzi awiroka-payi.

¹⁸Paamaiyaa yamatawitai-tzimi = kari. Kimitaka tzimatsi anta kantayita-tsiri: “Yotaniri nonatzii.” Irootaki kamiitha-witachari inkinkithasirita-kotiro mi yokaiti okaratzi osiyi-motariri oosaawi-satzi masontzi-sirin-kantsi onatzii. Tima iroka, irootaki kantakai-yaaroni iyota-nitan-tajyaari. ¹⁹Tima ti apantzi-motyaari Pawa okaratzi ikimita-kaanta-waitari oosaawi-satzi yotanitaantsi onatzii. Irootaki isankinata-koitakiri pairani, ikantaitaki:

Iriitaki Pawa airikakiriri yotaniwai-witachari, iyotanin-kakiini.

²⁰Isankinataitaki aajatzi pairani ikantaitaki:

Iyotzitakaro Pawa okaratzi inkinkithasiri-waitari yotaniwai-witachari.

²¹Irootaki airo piyositaanta awirokaiti aparani intzimi yomitaa-jimini. Airo pikimosiriwinta-waitsiri pinkanti: “Iriipirori inatzii yoka.” Tima inkarati tzimain-tsiri, pinkimita-kaantairi awiroka asitari, ikimiyitayaa yokapayi: ²²Pablo, Apolos, Cefas, oosaawi-sato-payi, añaantaritsi, kaamanitaantsi, awisayita-tsiri iroñaaka, awisayita-tsini apaata. Maaroni iroka, kimiwaitaka awiroka asityaa-ronimi maaroni,^c ²³tima awiroka-payi yasiyitaari Saipatzii-totaari, iriima Saipatzii-totaari yasitari irirori Pawa.

Yantawairi tyaantaariiti

4 ¹Ari okantari, ontzimatyii inkimita-kaantaitina impiratani Saipatzii-totaari, naaka-payi iwaki noyomitaan-tajiro kaari iyotako-witaita pairani. ²Iro kantacha tzimatsi-rika iyosiitaitaki yantayitairo opaiyitarika, okowa-pirotatya imayitajiro yantiri omatantyaari yawintai-tyaari. ³Noyotzi naaka pimonkaratan-tanari nokarajitzi. Tikatsi ompaitzi-motyaana pinintzi-rika paminako-tinano nantaki-rorika kamiithaini. Tikatsi ompaitzi-motyaana ininti-rika imishakowintina jwayita-tsiri nampitsiki. Tima ti nosirita-kowaityaaro naaka nomonkaratyaari nokarajitzi. ⁴Aririka namina-kotyaami naaka, kimiwaitaka ti ontzimi-motina nokinakaa-siritani. Iro kantacha ti naaka aminako-waita-chani, iriitakira Awinkathariti amina-kota-jinani. ⁵Irootaki airo pimatantaro awiroka-payi pimonkaratyaari impaityaa-rika. Iriitaki Awinkathariti aminako-yitairini maaroni aririka impiyapaakiri. Iriitaki ñaakantapajironi okaratzi antayitakiri omanani-kiini. Ari iñaakan-tapajiro okaratzi asiriwaitari antayitirimi. Ari inkanta-jyaari Awinkathariti kimosiri-wintaini apaata.

⁶Okaratzi nokinkithata-kota-kimiri aka, naaka siyaka-wintacha notsipatari Apolos. Irootaki nokantan-tamirori poisokirotan-tyaarori Sankinaritsi-pirori, tima irootaki ikantaita-piintakiri: “Airo piwanaa-pirotziro sankinatain-chari.” Aritaima piwashaantairo

^c 3.22 Cefas = Pedro

pimonkarata-wakaa-piinta, pikimosiriwinta-piintana pikanta-jiitzi, “Iriitaki yoka anairiri pasini.” ⁷Okaratzí pikanta-yitakira, ¿Piñaajaantakima panaako-yitairi awiroka pasini-payi? ¿Piyota-sita-karoma apaniroini kaari iyomitaai-tzimiri? ¿Paitakama pitharowintantari pinkimita-kaanta-waijiita apaniroini piyota-nita-sita?

⁸Okaratzí pikimosiriwinta-waitaka awiroka-payi, pikimitakari pinkathari-payi, ashaarantaniri-payi, aasiryaa-niinta-waitziri iwariti. Kimiwaitakami ti noyomitaajimi naaka-payi. Onkamintha pimpinkathari-wintan-tayiti, aritaki ankarajiiti tsika-rika pimpinkathari-wintanti. ⁹Tima Tyaantaariiti nonayitzi naaka-payi, tira niriipiro-jiiti. Ari ikantakaakana Pawa. Nosiyako-waitaari yasita-koitani ikowaitziri iwamaitiri. Oshiki ikowaitaki maaroni atziri-payi iñaakowintina, imatzitaikaro aajatzi Maninkari-payi inintaki iñaakowintina. ¹⁰Ikinkithasirita-koitana naaka tikatsi apantyaanani nokinkithata-kotajiri Saipatzii-totaari. Irooma awiroka-payi pikinkithasirita-kota yotaniri pinayi-tzii pikinkithata-koyitairi Saipatzii-totaari. Irooma naaka-payi ikinkithasirita-koitana ti naawyaa-siri-piro-wainiti. Irooma awirokaiti ikinkithasirita-koitzimi aawyaa-siri-waitaniri pinatzii. Oshiki ipinkathai-takimi awiroka-payi, irooma naaka-payi, timachiini. ¹¹Aikiro nojatatzii nokimaatsi-waitaro, irojatzí nokantziro iroñaaka, notashi-niinta-waitzi, nomiri-niinta-waitzi, thonkako-waitakana, iwatsinaa-waitai-takina, ti ontzimi-motina nowanko, ¹²oshiki nantawaitaki, naakataki antawai-wintacha. Tzimatsi-rika kisaniintanari, nonisironkatari naaka. Aririka iwatsinaa-waitaitina, namawitziro. ¹³Aririka inkawiya-waitaitina, notsima-ryaakaa-yitairi. Ikimita-kaantai-takina tikatsi apantyaanani, kaarasi nonayitakimi. Irojatzí ikantaitana iroñaaka.

¹⁴Ti iro nosankinatan-tyaarori iroka nonintzi nowaañaaimi awiroka-payi, nonintatzii noyomitaayitimi, nokimita-kotari iirintaitari iyomitaajiri itakotani itomi. ¹⁵Kimitaka tzimawitacha oshiki nintatsini iyomitaaimimi, iro kantacha ti noyoti tzimatsi-rika nintatsini yaakamiithatimi isiya-kotyaari yirintaitari. Irootaki nosiyakaa-wintziri naaka iriimi Jesús Saipatzii-totaari matakaa-kinaroni nosiya-kotyaari asitamiri, nokinkithata-kaapaa-kimiro pairani Kamiithari Naantsi.^d ¹⁶Irootaki nosankinatan-tamirori iroka: Pinkimita-kota-jyaanaro naaka. ¹⁷Irootaki notyaantan-takamiriri iroñaaka Timoteo, nokimita-kaantziri iriimi notakotani notomi, iriitaki iriipiro-winta-kiriri Awinkathariti. Iriitaki siritakai-yaamironi tsika ikantakaakana Saipatzii-totaari, tsika nokanta noyomitaajiri kimisantzin-kariiti tsika-rika-payi isaikayitzi. ¹⁸Tzimayitatsi pikarajiitzi anta kosiriwinta-waita-chari, inintajiitzi pinkimisantiri irirori. Isiyakaantzi airo napiitziro nariita-jyaami. ¹⁹Iro

^d 4.15 oshiki = ikaratzí 10,000.

kantacha sintsinira nompiyaki, iriirika Pawa nintain-tsini. Ari noñiirori omapiro-rika yaawyaa-siri-waita-nitzi ikaratzi kimosiriwinta-waitain-chari anta. Kimitaka iñaawai-winthawaita-sitaka. ²⁰ Tima inkarati ipinkathari-piro-wintairi Pawa, iriitaki ñaakantironi yaawyaa-siri-waita-nitzi. Ti iñaawai-winthawaita-sityaa. ²¹ ¿Arima onimotakimi nariita-jyaami nowasankitaa-waita-paakimi? Iro pininta-taiki nonisironka-yitapaakimi, airo nosintsi-waita-paakimi.

Imishakowintai-tziri antayitzirori kowiinkari

5 ¹ Tima nokimaki tzimatsi aparoni pikaratziri anta imayimpi-waitaki. Yantakiro kowiinka-pirota-tsiri kaari ikimakoitzi yantiro kaari kimisanta-tsini. Tima inanta-waitakaro iriniro-thori, iinantari iriri. ² ¿Paitama pikimosiriwinta-waitantari itzimatai-tzira pikaratziri anta antakirori iroka? Ti piwasirita-kowaityaari piñaakiri yantakiro. Tima iro kamiitha-witacha pimisitowa-kaantirimi yoka atziri.

³ Okantawitaka ti nosaiki-motimi pinampiki, iro kantacha aririka nosirita-piintyaami kimiwaitaka arimi ankarati asaiki anta. Irootaki pinkimita-kaantan-tyaarori iroñaaka arimi ankarati anta, nomishakowintakiri yoka atziri. ⁴ Ontzimatyii papatotyaa, pawintyaari Awinkathariti Jesús, pinkimita-kaantiro arimi nonkaatimi anta. Pimatiro iroñaaka okaratzi inintziri Awinkathariti, ⁵ pimisitowiri atziri, iwasankitairiita Mishatantaniri. Aamaa-sityaa aritaki onkantaji yawisako-siritai apaata impiyaji-rika Awinkathariti Jesús.

⁶ Ti ampantyaaro pinkimosiriwinta-waityaa. ¿Tima piyotiro okaratzi ikantai-takiri pairani: “Kapichiini onawitaka siñakayirori yatantaitari, iro kantacha osiña-kayiro maaroni opatha yatantaitari?” ⁷ Pinkimita-kaantajiro awiroka pisokaa-tyiromi siñapathata-kairori yatantaitari, pishiyitairo kamiitha. Irootaki pantayitiri, pimisitowiri antapiinta-kirori karipirota-tsiri, yantitaan-taro = kari. Pinkimita-jyaaro yatantaitari kaari siñatsini, iwapiintaitari yoimosirinkai-tziro kitaitiri Anankoryaantsi. Tima inkamawintaji Saipatzii-totaari isiyakaa-wintari ipiraitari iwamaitakiri yoimosirinkai-tziro Anankoryaantsi. ⁸ Irootaki antantyaarori okaratzi isiyakaa-wintai-takiri. Ontzimatyii awashaantajiro karipi-rota-tsiri, kaari-kamithata-tsiri, osiyakaa-wintzirori siñakayirori yatantaitayi. Ontzimatyii ankamiitha-siritaji, añaawaitajiro iroopirotatsiri, osiyakaa-wintakari yatantaitari kaari siñatsini.

⁹ Tima nosankinatzi-takami pairani, nokantakimi: “Airo paapatyaa-winthatari ikaratzi antapiinta-kirori karipi-rota-tsiri.” ¹⁰ Okaratzi nokanta-yitakimiri, ti iri nonkanta-koti kaari awintaa-jyaarini Jesús, antayitzirori karipi-rota-tsiri, kisakowaitaniri, amatawitaniri, pinkathawaitzirori pawaniro. Iriimi nonkanta-kotimi, airo pisaika-yitaimi kipatsikika. ¹¹ Iriitaki nokanta-kotzi awintaa-naariri Jesús, paitasi-waita-

chari “Iyiki.” Airora paapatyaari yoka yanta-piintzirora karipi-rota-tsiri, kisakowaitaniri, pinkatha-waita-sitari osiyakaarontsi, ikawiyantawaitaki, isinkiwaita-piinta, yamatawianta-piintaki. Ti onkamiithati pintsipatajyaari yoka. ¹²Tira iyoyiitajai aroka-payi amishakowintajiri ikaratzi kaari awintaariri Jesús. Iriima kimisanta-tsiri akarata-piintziri kamiithatatsi amishakowinta-yitajiri yantayitiro-rika kaaripirota-tsiri. ¹³Irootaki pookantyaariri yoka atziri antapiinta-kirori iroka kaari-pirori. Iriitaki Pawa aminako-yitairini ikaratzi kaari awintaa-yitariri Jesús.

Ti onkamiithati yamina-kotairo amaimanita-wakaani kaari kimisanta-tsini

6 ¹Aririka pimaimanita-wakaiyaa pikaratzi pikimisanta-jiitzi, ti onkamiithati pijati yamina-kotimiro jwayita-tsiri nampitsiki, kaari kimisantzin-karita-tsini. Iro kamiithatatsi pijata-sitiri pikaratzi pikimisanta-jiitzi. ^e ²¿Tima piyojiiti awiroka aminako-yitairini apaata maaroni osaawi-satziiti? ¿Airoma pimatziro piwitsika-yitairo okaratzi pomirintsitzi-moyitamiri kapichiini awiroka-payi? ³Tima arokaiti aminako-yitairini aajatzi Maninkariiti. ¿Airoma okantzi amina-kotiro ikaratzi maimanita-wakaa-chari iroñaaka? ⁴¿paitama pinintantari yaminako-yitaimi atziri-payi kaari pikarata-piintziri papatowintyaari Pawa? ⁵Tima ontzimatyii pimpasiki-wintiromi iroka-payi. ¿Tikatsima yotaniri pikarajitzi witsiki-mironi? ⁶Iroka pikanta-piintaka, pisiyasitari jiwari kaari kimisanta-tsini, pikowa-kotakiri iwitsika-yitajimiro pimaimanita-wakaa-jiita, pikaratzi pikanta-wakaawita “iyikiiti.”

⁷Irootaki oñaakan-tzirori ainiro pikinasi-waiyita, pimishakowintawaitakiri pikarajitzi anta. ¿Paitama kaari pamawitantaro kapichiini inkawiya-waitaitimi, aajatzi yamatawi-waitaitimi? ⁸Irootaki pimayitirimi. Awiroka-payi kantzimo-niinta-wakaacha, pamatawita-wakaa-jiitaka pikaratzi pikanta-wakaawita “iyikiiti.”

⁹¿Tima piyojiiti, airo iñaayitairo apaata impinkathari-wintairi Pawa ikaratzi kaaripirota-tsiri? Paamawintajyaa, otzimi-kari pikinakaa-sitani. Ari ikantari ikaratzi antapiintzirori karipiro-yitatsiri, pinkatha-yitziriri isiyakaaro pawaniro, mayimpiri-payi, ñathatha-wakaa-waita-chari isiramparin-kakiini, ¹⁰kosintzi-payi, kisakowaitaniri, sinki-ryaantzi, kawiyantani, amatawitaniri. Airo iñaayitairo impinkathari-wintairi Pawa yokapayi. ¹¹Pairani, ari pikanta-yiwitakari awirokaiti. Irooma iroñaaka okimiwaitakaro tzimatsi kiwajimini, ikiti-sirita-kayi-taimi, itampatzika-siritajimi, tima pawintaa-piinta-jyaari Awinkathariti Jesús Saipatzii-totaari. Iriitaki Tasorinkantsi kantakaa-yitaamiri.^f

^e 6.1,2 kimisantzin-karita-tsini, awiroka = kitisiriri   ^f 6.11 pawintaa-piintaari = wairontsi

Pimpinkathatan-tajyaari Pawa, tsika-rika opaiyita pantayitairi

¹² Tzimatsi kantayita-tsiri: “Isinitai-tanaro nantayitiro opaiyita-rika.” Iro kantacha tira ampantyaaro yantaitiro maaroni. Aritaki okantawita, isinitai-takairo antayitiro ompaiyitaa-rika. Iro kantacha tira anintataitiro atzirin-tanta-yitai opaita-rika-payi isinitaitairi. ¹³ Tzimatsi kantayita-tsiri aajatzi: “Irootaki otzimantari owaritintsi onimoniintan-tairi amotyaaiki. Irootaki otzimantari amotyaa, ankimaniintan-tyaarori owaritintsi.” Ari okantawitari, iro kantacha ari yapitiro-ryaajairo Pawa yapirotairo. Irootaki airo pikanta-waitanta awiroka: “Irootaki otzimantari awatha añaatha-waitan-tyaari.” Tira ari onkantyyaa. Iro otzimantari awatha ampinkathatan-tajyaari Awinkathariti. Irootaki itzimantari Awinkathariti onimota-kaanta-jyaari awathaka. ¹⁴ Tima airo yapirota-jaantairo Pawa awatha, ari iwiriinta-yitaji, iñaakan-tayitairo isintsinka, ankimita-jyaari tsika ikantaja ipiriintaaro pairani irirori Awinkathariti. ¹⁵ ¿Tima piyojiiti iriitaki Saipatzii-totaari asitaaro piwatha? ¿Kantatsima aapithatajiri awatha yasitaari irirori ompoña asiniwaitajiro amayimpi-waitan-tyaaro? ¿Tira ari onkantyyaa! ¹⁶ ¿Tima piyojiiti ikaratzi mayimpi-waita-tsiri, kimiwaitanaka iwichaa-najyaaromi, aparoni ikantanaja iwathaki? Irootaki isankinai-takiri pairani, ikantaitaki:

tima aparoni inkanta-najyaa iwathaki osiyawaityaaro
iwichaa-wakaa-jyaami.

¹⁷ Iriima ikaratzi tsipata-naariri Awinkathariti, iwichaa-sirita-naari irirori, kimiwaitaka aparoni ikantakaa-naarimi.

¹⁸ Ontzimatyii pinkoki-pithatairo ñaathawaisita-wakaantsi. Tima okaratzi nasiyita-chari kaari-pirori yantaitziri, ti iri wasinonkaa-chani antakirori, pasini iwasononkaaki. Iroorika imataki ñaathataawakantsi, iriitaki wasinonkaa-waitaincha apanirowni iwathaki. ¹⁹ ¿Tima piyojiiti irootaki piwatha osiyarori pankotsi isaikantari Tasorinkantsi? Iriitaki Pawa otyaanta-kimiriri, iriitaki ompirayitamiri. Ti awiroka añaasiwaita-chani apanirowni, ²⁰ iriitaki Pawa pinako-winta-pirota-jimiri yasitan-taamiri irirori. Irootaki pimpinkathatan-tajyaariri Pawa, ari pinkimitaa-jirori pantayitiro opaiyita-rika, aajatzi okaratzi pikinkithasiritari.

Imaimanita-wakaiyaa aawakaa-chari

7 ¹ Iroñaaka nakimiro okaratzi pisampitanari pisankinariki: Irootaki kamiitha-witacha airo yayimi iina atziri. ² Iro kantacha, ontzimatyii yaayii iina imayimpi-waitzi-kari. Ari onkimiyita-jyaari aajatzi kooyapay, ontzimatyii aayii oimi. ³ Ari okamiithatzi piñaawakaa-piintajyaa paawakai-yitaka. ⁴ Okaratzi iinataitari, ti apanirowni asitaaro owatha, irijatzi asitaaro oimitari. Ari okimitari aajatzi, ikaratzi iimitaitari, ti

apaniroidi yasitaaro iwatha, irojatzí asitaaro iinatakari. ⁵Irootaki, airo okamiithatanta papakapaintiro piñaa-wakaa-piintajyaa paawakai-yitaka. Iro kantacha, kantatsi pinkinkitha-waita-wakaiyaa pintziwintan-tyaarori opaita-rika pamana-koyitziri. Ompoña pitanajyaaro piñaa-wakaanaiya, ari onkantyyaa airo yathataantami Kamaari, ti piñaa-kota-nityaa awiroka-payi.⁸ ⁶Irootaki iroka nosinitan-tziri naaka, titzimaita nosintsi-thatiri maaroni yantayitajiro iroka-payi. ⁷Noninta-taawita naaka inkimita-kotajyaanaromi maaroni sirampari tsika nokanta naaka. Iro kantacha airo omata iroka. Tima inasiyitakaro Pawa itasonka-winta-yitakai aparoni-payi arokaiti. Itasonka-wintaki Pawa ikaratzi kaari tzimayita-tsini iina, iriima pasini-payi tzimayitaki iina.

⁸Nokantzi noñaanatziri kaari aawakaa-chani, nokantziri: Iro kamiithatatsi pisaika-siwaityyaa airo otzimi pitsipatari, pisiyaana naaka. Irojatzí nokantzi-tariri ikaratzi kamayita-tsiri itsipatari. ⁹Irooma tirika piñaa-kota-nityaa, ontzimatyii pintsipatyaa. Tima irootaki kamiithatatsi ontzimi pitsipatari airo ayimawaitantami.

¹⁰Noñaanatziro kooya tzimain-tsiri oimi, nokantziro: Ti onkamiithati pooka-wakai-yitajyaa. Ti naaka asityaaroni noñaani iroka, iriitaki Awinkathariti asitarori. ¹¹Aririka pooka-wakaiyaa, irootaki kamiithatatsi pisaika-siwaitajyaa apaniroidi airo paaji pasini piimi. Irooma airorika, kantatsi pimpiya-sitairi piimi. Noñaanatzimi awirokaiti iimitaitari, nokantzimi: ti onkamiithati pookiro piina.

¹²Noñaanatziri pasini-payi, nokantziri: Iyikiiti, aririka piinantyyaaro kaari kimisanta-tsini, ontzimatyii poisokirotyaaro, aapatyaakamirika iroori airo ookaimi. Ari nokantziri naaka, iro kantacha kaari Awinkathariti sintsithati-mironi iroka. ¹³Ari okimitzitari aajatzi kooya oimintariri kaari kimisanta-tsini, ontzimatyii oisokirotyaari irirori, yaapatyaakaro-rika kamiitha. ¹⁴Okantawitaka ti inkimisantzín-kariti oimi, yasitaari Pawa irirori okantakaan-takiro iina. Ari ikantzitari aajatzi iinantarori kaari kimisanta-tsini. Irooma aririka yooka-wakaiyaa, kimitaka airo yawisako-siritai iwaiyani-payi. Irooma aririka yaawakaiyaa, yasiyitaari Pawa aajatzi iwaiyani-payi. ¹⁵Iro kantacha ininti-rika yooka-wakaiyaa, kaari kimisanta-tsini, kantatsi imatiro. Tikatsi-maita sintsithatirini airo yooka-wakaa akantayitajiri “Iyikiiti,” aajatzi akantayitajiri “Chookiiti,” aayitziriri kaari kimisanta-tsini. Irooma aririka yaapatyya-wakaajyaa kamiithaini, irootaki inintziri Pawa. ¹⁶Nokantzimi awiroka iinantaitari, ti piyoti aamaa awiroka kantakaan-taironi yawisako-siritan-tajyaari piimi. Nokantzimi aajatzi awiroka iimintaitari, ti piyoti aamaa awirokataka kantakaan-tironi awisako-siritan-tajyaari piina.

---

§ 7.5 Kamaari = Mishatantaniri = Satanás

¹⁷Ari okantari. Tsika akanta asaikayitzi, airo athataaro awasiñairo tsika akanta-piinta. Irootaki inintakairi Awinkathariti, tima ari akantzitari owakira ikaima-siri-yitai Pawa. Irootaki nokanta-piintakiri naaka yantaitiro nariiyitarira kimisantzinkari-payi tsika-rika yapatojiita. ¹⁸Thami asiyakaa-winta-wakiri aparoni atziri totamisitain-chari, irasi iwiro tsika ikantaka. Tirika intomisitaa-nityaa yitanta-nakarori ikimisantai, tikatsi ompaityaa intomisitaa-nitan-tyaari iroñaaka. ¹⁹Tikatsi ompaityaa aroka-rika totamisitaaniri, tirika antomisitaa-nityaa. Irootaki kowapirotaacha antayitajiro inintakaajairi Pawa amayitairo. ²⁰Ari ankanta-yitajyaari maaroni, airo athataaro awasiñaa-yitiro tsika-rika akantayita owakira ikaima-siritan-tairi Pawa. ²¹Ari okantari aajatzi. Awiroka-rika ompirataari ikaima-siritan-taamiri Pawa, airo okantzimo-siri-waitami. Irooma yathatajiro-rika ompiratamiri ininti pisitowaji, pimatiro. ²²Tzimatsi-rika ompirataari ikaima-siritajiri Awinkathariti, ontzimatyii inkinkithasirityaa saikasi-waitaja. Iriima kaari ompirataari ikaima-siritajiri Awinkathariti okimiwaitaaro impiratanimi inatzi Saipatzii-totaari. ²³Tima Pawa pinako-winta-pirota-jimiri yasiyitaami, irootaki kamiithatatsi airo pikimita-kotaari ompirataari isintsi-waitai-tziri imonkaratiro inintasi-waitari pasini atziri. ²⁴Iyikiiti, airo athataa-waitaro tsika akantayita maaroni owakira ikaima-siritan-tairi Pawa atsipa-siri-yitan-taariri.

²⁵Iroñaaka nakayitiri ikaratzi sampita-kowintzirori mainaro-payi. Ti ontzimi ikantakaan-tairi Awinkathariti ayota-kotan-tyaarori iroka, iro kantacha naaka kantimini okaratzi nokinkithasirita-kotarori. Tima iriitaki Awinkathariti nisironkataanari pawintaa-jyaana naaka. ²⁶Iroka okaratzi nokinkithasiritari: Tima asaikayitatyii iroñaaka tsika yasinonkaita, iro kamiithatatsi pasi piwajiro tsika pikanta pisaika-yitzi iroñaaka. ²⁷Thami asiyakaa-winta-wakiro: tzimatsi-rika awiroka piina, ti onkamiithati pookajiro. Tirika ontzimi piina, airo pamina-minatzi payi. ²⁸Irooma aririka paaki piina, tira pinkaaripiroti. Ari okimitzitari aajatzi mainaro ikampitan-taitakiri aantyaariri sirampari, tira onkaaripiroti. Iro kantacha ikaratzi aayitatsiri iina, aritaki iñaakiro onkarati pomirintsitzi-motyaarini. Apatziro nokanta-sitami naaka airo pipomirintsi-waitanta awiroka-payi.

²⁹Iyikiiti, kimitaka irootaintsi omonkara-paitityaa. Itanakyaaro iroñaaka, ikaratzi tzimayita-tsiri iinapayi, ontzimatyii inkimita-kaantairo tirikami ontzimayiti. ³⁰Ikaratzi irawaita-chari, ontzimatyii inkimita-kaantairo tikatsi ompaityaa yiraawaitan-tyaari. Ikaratzi kimosiri-waita-tsiri, ontzimatyii inkimita-kaantairo tikatsi ompaityaa inkimo-siri-waitan-tyaari. Ikaratzi amananta-yitatsiri opaiyita-rika, ontzimatyii inkimita-kaantairo ti iriimi asiyityaaroni. ³¹Itzimi-rika otzimimo-yitziro osaawi-sato-payi, inkimita-kaantairo ti ampanta-pirotyaaro. Tima irootzi-mataki ompyaasi-waitajyaa osaawi-sato-payi.

³²Irootaki nokowa-kota-jimiri awiroka-payi airo okantzimo-siri-waitami iroka-payi. Mainari-payi, kaari tzimatsini iinapayi, yakowin-tyaaro yantanajiro inintziri Awinkathariti inimota-kaantyaariri.

³³Iriima ikaratzi aintsiri iina, ontzimatyii inimota-kaayitajiro iina, isirita-piinta-jyaaro osaawi-sato-payi. ³⁴Ñaakiro, apiti onkanyaa isirita-kota-piinta-jyaari. Ari okimitzitari kooya-payi saikasi-waita-chari, mainaro aajatzi tzimawita-chari oimi. Kantatsi akowintyaaro inintziri Awinkathariti, tsika-rika opaiyitari antayitziri aajatzi okaratzi okinkithasiri-yitari. Irooma okaratzi aintsiri oimi, ontzimatyii onimotakayiri oimi, osirita-jyaaro osaawi-sato-payi. ³⁵Ti nosintsi-thatimiro nokaman-tzimiro iroka. Irootaki kamiithatatsi nonkaman-timiro nowinthata-kaantyaamiri pantayitajiro kamiithatzi-motimini, ari onkanyaa pakowintan-tyaariri Awinkathariti.

³⁶Tzimatsi-rika asityaaroni imainaroti antarokitain-tsiri, iñaakiro-rika aritaki nintaki ontzimi oimi, kantatsi omatiro, ti onkaaripiroti aawakayaa. ³⁷Iriima asitarori mainaro, kaari nintatsini ayi oimi, kamiithataki aajatzi okaratzi yantakiri, tima irootaki inintakiri yantiri irirori. ³⁸Ari okantari. Aririka aawakaayaa imainaroti, kamiithataki. Irooma airorika yaitziro, irootaki kamiitha-pirota-tsiri.

³⁹Iroka antajiri iinantaitari: okowa-pirotatya ontsipata-piintyaari oimi ainiro aawakaa. Irooma aririka inkami-motakiro, osaikasi-waitaja iroori, kantatsi aaji pasini oimi. Iro kantacha ontzimatyii inkimisantzin-kariti irirori. ⁴⁰Iro kantacha tzimatsi nokinkithasiritari naaka, aritaki onkimosiri-pirotiri osaikasi-waitajyaa, airorika aaji pasini. Kimitaka Itasorinka Pawa ñaawaita-kayi-narori iroka.

Owaritintsi yasitakai-tariri osiyakaa-rontsi

8 ¹Iroñaaka nakiri ikaratzi sampita-kowintzirori owaritintsi yasita-kayi-tariri osiyakaa-rontsi. Tzimatsi ayotako-yitzirori aroka, kantawitacha ontharowintyaaro. Airotzimaita amatziro iroka, irootaki kamiithatatsi antakoyita-jyaari yokapayi, amina-minatajiro antharowinta-sirita-kaiyaari. ²Ari okanta itzimantari tharowinta-waita-chari, kantatsiri: “Naaka oyopirotaniri.” Tikira iyota-nityaa ikaratzi kantayita-tsiri. ³Iriima Pawa iyotziri irirori ikaratzi itakotaariri.

⁴Nakawakiri ikaratzi sampita-kowintzirori owaritintsi yasitakai-tariri osiyakaa-rontsi. Tima ayojiiti aroka ikantai-tziriri osiyakaa-rontsi, ti ontzimi-motiri yañaantari. Ti intzimi pasini pawatatsini, apatziro ikanta Pawapirori. ⁵Noyotzi tzimatsi aka kipatsiki osiyakaa-rontsi iwawa-niro-titari, aajatzi ikaratzi tzimatsiri inkitiki iwawa-niro-titaitari. Iriitaki ipaita-sita-piintakari, ikantziri: “pawa,” ikantajiitzi pasini “nowinkathariti.” ⁶Irooma arokaiti, aparoni ikanta apaitziri “Pawa.” Iriitaki asitairi, owitsika-kirori maaroni. Iriitaki kantakaarori

atzimayitantari aroka-payi. Ari okimitari aajatzi, aparoni apaitziri “Nowinkathariti.” Iriitakira Jesús Saipatzii-totaari, iwitsika-kaitakiri pairani maaroni. Iriitaki kantakaarori ñañaanta-yitaari.

⁷Iro kantacha tzimatsi oshiki kaari yotakotironi iroka. Irootaki itzimantari amita-piinta-karori yasitakaari owaritintsi osiyakaa-rontsi, iwatzimaitaro owaritintsi. Yokaiti atziri ikaratzi matapiinta-kirori, kimisantzinkari inawitaka, sipita-siri ikantajiitaka. Aririka iwayityaaro owaritintsi onkimitzi-motyaaari yantakiro kaari-pirori. ⁸Iro kantacha kaari owaritintsi kantakai-yaaroni yaakamiithatan-tairi Pawa. Aririka ontzimi owaritintsi apinka-piintziri, tira antakayiro kaari-pirori. Aririka antziwai-wityaaromi aajatzi, ti awamiitha-siritaji. ⁹Iro kantacha ontzimatyii paamaako-wintajyaa, pitzika-siri-waitziri = kari sipita-siriri-payi, pinkanti: “Saikasi-waitaana naaka, kantatsi nowayityaari ipaiyita-rika.” ¹⁰Pinkinkithasirita-kotiro opaita awisatsini yaminimi-rika sipita-siriri. Okimiwaitakaro ññimimi piyaaro owaritintsi yasita-kayitariri osiyakaa-rontsi. Okantawitaka pikanta-piinta-jiitzi awiroka: “Noyotzi naaka, ti ontzimi yañaantari osiyakaa-rontsi,” kimitaka kantatsi imatanakiro iyaari irirori. ¹¹Irootaki yantantyaarori irirori sipita-siriri kaaripirotsi-motziriri. Awiroka kantakaa-sityaaroni. ¿Tima pinkanta-piinta-witaari “Iyiki?” ¿Tima inkama-winta-yitajiri irirori Saipatzii-totaari? ¹²Arira pikina-kayirori pikaaripirota-kaanta-kariri yokapayi. Piwatsi-pirotakiri irirori, pikaaripirotsi-motakiri aajatzi awiroka Saipatzii-totaari. ¹³Irootaki airo nowantaarimi naaka wathatsi, airo noitzinampa-siriantari ikaratzi nokantajiri “Iyikiiti.”

Imonkaratan-taitamiri Tyaankaariiti

9 ¹¿Airoma okantzi nosaika-siwaityaa naaka? ¿Kaarima naaka Tyaankaari ñaapirota-kiriri Jesús, Awinkathariti? ¿Kaarima naaka kimisantakaa-pirota-jimiriri Awinkathariti? ²Kimitaka tzimatsi kaari yotinani naaka Tyaankaari. Irooma awirokaiti piyojiitzi, tima awiroka-yitaki ikimisanta-kaayitai Awinkathariti nokinkithata-koyita-jimiri, irootaki oñaakan-tzirori naaka-pirotaki Tyaankaari.

³Iroka nonkantiriri ikaratzi ñaawinta-kowaitanari: ⁴¿Tima onkamiithati impaitina naaka ipaita-rika-payi iriitaki nowantyaari, nirantyaari aajatzi nomiri? ⁵¿Airoma okantzi ontzimi noina naaka kimisantzinkaro? Aririka ontzimimi, ¿airoma okamiithatzi naanakiro anta pisaika-jiitzi awiroka-payi? Irootaki imata-piintakiri pasini Tyaankari-payi, irojatzi imata-piintakiri ikaratzi yirintzitari Awinkathariti, aajatzi Cefas.^h ⁶Piyojiitzi awiroka, aikiro nantawaitatzii naaka nañaantyaari, irojatzi yantziri Bernabé. ¿Apatziroma nokanta-

^h 9.5 Cefas = Pedro

kaaro naaka-payi ti isinitai-tinano nowashaantiro nantawairi nonkinkithatan-tyaari? ⁷Pisirita-kotyaari tsika ikanta owayiri tzimatsiri ijiwari. ¿Kamiithama impinatiri ijiwari impantyaariri iwariti? Ari ikimittitari pankiwaita-tsiri, ¿airoma okantzi iwajyaaro iwankiri? Aajatzi ikimi-tzitari pirawaita-chari, ¿airoma okantzi yanintai-yaari ipira?ⁱ

⁸ ¿Pikinkithasiritama awiroka-payi okaratzi nokanta-yitakimiri irootaki yamitasi-jiitari atziri-payi? Irojatzi iyomitaan-taitakiri Ikantakaan-taitaniki. ⁹Tima isankinata-kotakiro pairani Moisés kantatsiri:

Aririka pantawaita-kairi pipira, tima ti pintashi-niinta-kaawaitiri. ¿Pikinkithasiritama apatziro pipira isirita-kotari Pawa ikantan-takari? ¹⁰ ¿Tira! Arokaiti isiyakaa-wintai-takiri. Irojatzi isiyakaa-wintzi-taitakari ikantaitaki:

Tzimatsi-rika pankiwai-rintzi, tzimatsi tikakiwaitaniri. Irootaki omatantari iroka ontziman-tyaari iwayita-jyaari.

¹¹ Ari okantari aajatzi, naaka-payi kimisanta-kaayita-jimiri, ¿airoma okantzi pimpayitajina nañaantyaari? Osiyawaitakaro tzimatsi ampankita-kirimi pisiriki. ¿Airoma okantzi awiikitajiro pasitari nasitakai-yaarori nowatha? ¹² Irootaki panta-piinta-kiniriri pasini-payi anta. Naakawitaka kowapirotatsi pimpayita-jinami. Iro kantacha, tira nosintsita-piintimi nonkantimi. Amawi nokanta-jiita. Tima ti noninti nomanonkimi pitanakaro pikimisantairo Kamiithari Ñaantsi nokinkithata-kota-kimiri Saipatzii-totaari.

¹³ ¿Tima piyojiiti iwapiintaro Impira-tasorintsitaari tzimaraan-tatsiri yasitakai-tarori tasorintsi-panko? ¿Tima piyojiiti isinitaa-ntsitzi ipiraitari yasita-kayi-tariri Pawa pomitai-rontsiki iwayityaari Impira-tasorintsitaari? ¹⁴ Ari okantari aajatzi okaratzi ikantakinari Awinkathariti nokinkitha-yitajiro Kamiithari Ñaantsi, ontzimatyii impinai-tajina nantantyaarori.

¹⁵ Tira nosintsiwintimi pairani nosaiki-motan-takamiri pimatinaro. Ti nosintsiwintimi aajatzi iroñaaka nosankinatan-tamirori iroka. Apatziro noninta-taiki nonkamimi naaka, tikira intzima-nakiita kantatsini: “Kaari iriipirori okaratzi ikimosiriwinta-waitari Pablo.” ¹⁶ Tira nonkimosiriwinta-waityaaro nokinkithata-kaayita-jimiro Kamiithari Ñaantsi. Osiyawaitaaro iriimi Pawa sintsiwintanari nantajiro, okantawitaka ti naaka pinthata-sityaaroni. Airorika nomatajiro, ¿ikanta-machiitana naaka!

¹⁷ Naakami ninta-sita-kyaaaroni nantiro, ari nosintsitantakimi impinatitina. Pawa owataikinari nantayitajiro iroka. ¹⁸ Ari okanta, tikatsi ompaityaa noyaawintan-tyaari pimpina-yitajina awiroka-payi. Tima nonkimita-kaantajiro iroomi impinai-tinarimi noñaayitajiro-rika nokimo-siritaji. Irootaki nokimo-siritantari iroñaaka tira nonintiro pimpinatajina nokinkithata-kaayita-jimiro Kamiithari Ñaantsi.

ⁱ 9.7 ipira = cabra

¹⁹Ari nokina-kayirori nosaika-siwaitan-taari, tikatsi sintsitha-waitinani ipinatana. Iro kantacha naaka kimitakaan-tawaitacha ompirataari. Irootaki nawisako-sirita-kaanta-jyaari oshiki atziri. ²⁰Ari nokantzitaro aririka nontzipatyaari noshininka-payi Judá-iti, nantzitaro okaratzi yamijiitari irirori, ari onkanyaa yawisako-siritan-tajyaari irirori. Irojatzí nomatzitari nontzipatyaari sintsiwintarori Ikantakaan-taitani, nomonkaratziro naaka aajatzí, okantawitaka noyowitaka tikatsi sintsitinani nosintsiwintyaaro, ari onkanyaa yawisako-siritan-tajyaari irirori. ²¹Ari okantzitari, aririka nontzipatyaari kaari kimakotaa-jatironi Ikantakaan-taitsiri, nokimita-kotari irirori-payi, ari onkanyaa yawisako-siritan-tajyaari irirori. Iro kantacha ti nompíyathata-jaantyaari Pawa, tima ontzimatyíi nomonkaratiro ikantanari Saipatzii-totaari nantayitiro. ²²Ari okimi-tzitari, aririka nontzipatyaari sipita-siri-waitaniri, nokimita-kotari yantayitziri irirori, ari onkanyaa yawisako-siri-yitan-tajyaari irirori. Ari nokimita-jiriri maaroni nasiyita-chari atziri-payi, ari onkanyaa yawisako-siritan-tajyaari irirori-payi. ²³Irootaki nantantayitarori iroka-payi nomatan-tyaarori nonkinkithata-kaanta-yitajiro Kamiithari Ñaantsi, nontzipatan-tajyaariri yokapayi nokaratzira itasonka-wintai-taana naaka.

²⁴¿Tima pisirita-kotaari tsika ikanta monkarata-wakaa-chari isiyajiita ñiñitan-tyaariri ityaaroni yariityaa? Aparoni ityaaroni yariityaa, iriitaki impinataitiri. Ari pinkimita-najyaari awiroka-payi. ²⁵Tima inkarati ñaanta-piintarori imonkarata-wakaan-tyaari, ontzimatyíi inkimpoyaa-najyaa, yatsipitaro itziyitaro okaratzi iniwiyitari. Irootaki yantantarori iroka impinai-tantyaariri apaata, yamathaita-kaitairi siwitha-tapo. Iro kantacha sampiya-nitatsi iroka. Irooma okaratzi siyakaa-winta-chari impinai-tairi aroka-payi, airo othonka-nitaja. ²⁶Irootaki nokimita-kaanta-piintan-tarori naaka nosiyatyíimi, ti nontimpaa-waiti. Nokimita-kaantaro nosintsi-waita-tyíimi nonkaposanti, tira nonkaposasi-waityaaro tampyainka. ²⁷Tima okaratzi natsipi-waitakaro notzi-winta-waitaka, nosiyakaa-waitakiro nompírata-tyíiyaaromi nowatha. Irootaki nantantarori airo ikimita-kaantai-tantanari yanakoi-tziri, airo ampinaasi-waitanta nokinkithata-kaanta-piintaki.

Iyomitaa-wintan-taitziro ipinkathata-sitaitari

10 ¹Iyikiiti, airo apyaa-kotaro okaratzi ñaakiri awaisatzitini. Ipampithatakiro minkori otzisi-masiki. Imontyaa-nakaro iwiryaaataita-paintziro. ²Ari ñaakan-takiro yawintaa-siritakari Moisés, ipampithatakiro minkori, imontyaakaro inkaari, okimiwaitakaro ari inkiwaatai-takirimi irirori-payi anta. ³Iwajiitakaro awaisatzitini okaratzi itasonka-wintai-takiri. ⁴Irajiitakiro nijaa itasonka-wintai-takiri ositowaatzí-motakiri sirantaaki. Tima iriitaki Saipatzii-totaari tsipa-sirita-

kariri, iriitaki oñaakakiriri nijaa sirantaaki. Tima iriitaki Saipatzii-totaari kimitakarori siranta. ⁵Iro kantacha tzimatsi oshiki kaari onimotirini Pawa, irootaki ikamaraan-tantakarori otzisi-masiki.

⁶Tzimatsi osiyakaa-winta-kairi okaratzi awisain-tsiri, aamaiyaa airo akimitantari yokapayi, aniwiyyaaro antiro kaari-pirori. ⁷Irootaki kaari okantanta antzipatyaari pasini-satzi itharowinta-waita ipinkathata-siwaitari siyakaa-rontsi. Tima irootaki imayitakiri awaisatzitini pairani, iroka ikinkithata-koita-kiriri:

Ari iwawaijiita atziri, yirawai-jiitzi, ikimosiriwinta-jiitaka.

⁸Ari okimitari aajatzi, ti onkamiithati antayitiro kaaripi-rotatsiri. Irojatzii yantakiri awaisatzitini, irootaki iñaanta-yitakarori ikamakaantaki aparoni kitaitiri ikaratzi 23,000 atziri. ⁹Ari okimitzi-takarori aajatzi ti onkantayaa añaanta-waityaari Pawa. Irojatzii imayitakiri pairani yokapayi, irootaki yatsikan-takarori maranki. ¹⁰Ari okantari aajatzi ti onkamiithati ankiñaanita-kotanti. Irojatzii imatzitakarori pairani yapirotan-takarori ipaitai-tziri “Apirotan-tsiri.”

¹¹Okaratzi awisain-tsiri irootaki isiyakaa-wintai-takairi, isankinata-koitakiro iyomitaai-tairo iroñaaka aroka-payi, tima asaikatyii othonkima-paititaja kipatsi. ¹²Paamawinta-yitajyaa awiroka-payi. Airo pikanta-waitzi “Airo nomatziro naaka iroka kaaripirota-tsiri,” omapoka-sita = kari pimatankiro awiroka. ¹³Iro kantacha aririka piñiuro piniwi-siri-waityaaro, pinkinkithasirityaa ti apaniroini pikanta awiroka, imatakiro yitsinampakiro pasini atziri-payi. Tima iinataniri inatzii Pawa, airo isinitzimi irirori ayimatimi piniwi-siri-waityaaro kaari piitsinampai awiroka. Aririka piñiuro piniwi-siri-waityaa, iriitaki Pawa ñaakaimironi pimatantyaarori piitsinampairo, onkimiwaita-nakyaaro pisiya-pithata-tyiromi.

¹⁴Notakotani-payi, pinkimita-kaantiro pisiya-pithata-tyiirimi piñaayitiririka pasini-payi ipinkatha-waitziri siyakaa-rontsi. ¹⁵Tzimatsi nonkantimiri iroñaaka, nonkimita-kaantimi yotaniri pinatyiimi nonkantimiro. Pisirita-koyityaaro. ¹⁶Aririka apatota-piinta-jiita irawaijiitzi, asirita-kotaro yamana-kota-najiri pairani Saipatzii-totaari, irajiita-kairi iyomitaani-payi, ¿kaarima wichaa-wakaantsi, apatotaja asiritaari Saipatzii-totaari ikapathain-kamintakai? Aririka ampitoryiuro yatantaitari, ¿kaarima iroka wichaa-wakaantsi, osirita-kotaro iwatha Saipatzii-totaari, osirita-kotaro ikama-winta-yitai? ¹⁷Aririka awayita-kyaa, intzima-yiwitakyaa oshiki ankarati apatojiita, maaroni awaajiitakaro yatantaitari iwitsikai-takiri apapatha-roini. Ari akantayita-naari aroka-payi, akimita-naaro apathata-tsiri.

¹⁸Ari ikimitakarori aajatzi noshininka-payi Israel-iiti, iwichaa-wakaiyita aajatzi irirori-payi, itaayitairo yasitakaariri Pawa pomitai-rontsiki.

¹⁹Irootaki osiyakarori okaratzi yanta-piinta-yitakiri pasini-satzi-payi atziri ipomitziniri iwawa-niroti. ¿Pisiyakaantzi nokantatzii añaanitatsi iwawa-niroti? ²⁰¡Tira! Iro kantacha tzimatsi piyari amamina-waita-chari, iriitaki ikimita-kaantakiri iwawa-niroti, iriitaki yasitakaa-piintari iwariti. Tima kaari Pawa yasitakaa-yityaa iwariti. Irootaki kaari noninta-kayimiri awiroka-payi pintzipatyaa piwayityaaro okaratzi yasitakaa-waitariri piyari-payi, piwichaajari = kari irirori. ²¹Ti onkamiithati piriuro irapiintsiri asirita-kotari Awinkathariti, pirakiro-rika okaratzi yasitakayi-tariri piyari. Ari okimi-tzitari, ti onkamiithati piyaaro owapiintari asirita-kotari Awinkathariti, piwakaro-rika okaratzi yasitakayi-tariri piyari. ²²¿Anintatziima awatsimairi Awinkathariti? ¿Anairima irirori?

¿Notzika-siriantima impinkathataitiri Pawa?

²³Iroka ikantaitzi: “Isinitai-tanaro nantayitiro opaiyita-rika.” Iro kantacha tira ampantyaaro yantaitiro maaroni. Ari okantawitaka, isinitai-tantziro antayitiro opaiyita-rika. Iro kantacha tzimatsi opaita antayitziri kaari winthata-kaiyaarini pasini-payi yantayitajiro kamiithari. ²⁴Tira apatziro asirita-kowaityaaro anintayitziri aroka-payi, irootaki kamiithata-tsiri añaa-sintsi-winta-jyaaro onkarati onimotairini pasini-payi.

²⁵Aririka pijati pamananti wathatsi, airo pisampita-kowintziri, pinkanti: “¿Ipoñaatyaama wathatsi ipomitai-tziniri siyakaarontsi?” Pamanantiri, piyaari. ²⁶Tima iriitaki Awinkathariti asitari ikaratzi tzimayita-tsiri kipatsiki.

²⁷Ari okimi-tzitari, aririka inkaimimi pakyootiri kaari kimisanta-tsini, pakyootiri pinintzi-rika. Airo pisampitziri pinkantiri: “¿Ipoñaatyaama wathatsi ipomitai-tziniri osiyakaarontsi?” Piyaari. ²⁸Irooka tzimatsi-rika kamantimini, inkantimi: “Yoka wathatsi ipoñaatyaama ipomitai-tziniri siyakaarontsi,” airo piwari. Irootaki pantantarori pisirita-kotana-kantakimiri, pikinkithasiritanaka kantatsi iyaaripiro-siriantiti. ²⁹Nokantakimi “kantatsi iyaaripiro-siriantiti,” ti iro nonkanta-koti iyaaripiro-siritimi awiroka, iriitaki nokanta-kotzi kamanta-kimiri, kantatsi iyaaripiro-siritiri irirori. Aamaa aritaki pisampita-nakina, pinkantina: “¿Paitama nontzitan-tawaityaariri apatziro-machiini isirita-kotana pasini atziri? ³⁰Tima nompasoonkitiri Pawa noñaayitziro nowari, ¿paitama nosiritan-tyaarori onkarati inkisimai-tinari?”

³¹Iroka nakimiro: Aririka piwawaityaa, pinkinkithasiri-waiti, pinkanti: “Tzimatsi-rika ñiinani nowawaityaa, ¿arima nontzika-siri-waitakiri impinkathataitiri Pawa?” Ari pinkimi-tzityaarori pirawaitirika, aririka pantayitajiro opaita-rika. ³²Ontzimatyii paamawintajyaa airo poitzinapa-siriantari Judá-iti, aajatzi kaari Judá-iti, ikaratzi pikarata-piintziri papatowintari Pawa, maaroni. ³³Irootaki nantziri naaka, natsipi-wintaro

nonimota-kaantyaariri maaroni atziri-payi okaratzi nantayitziri. Ti apatziro nantiro onimotanari naaka, nantziro onkarati kamiithatzi-motirini pasini-payi, ari onkantayaa yawisakotan-tajyaari irirori.

11 ¹ Pinkimita-kota-jyaanaro naaka. Irootaki nomatziri naaka nokimita-kotari Saipatzii-totaari.

Owasikainaro kooya-payi

² ¡Iyikiiti! Oshiki nokimosiriwintiimi iroñaaka, tima pakowintakaro okaratzi namitakaa-kamiri, okaratzi noyomitaa-kimiri. ³ Iro kantacha, iroka nonintziri piyotiro: Iriitaki Saipatzii-totaari ijiwaritari sirampari-payi. Iriima sirampari-payi iriitaki ojiwaritari kooya-payi. Iriima Saipatzii-totaari iriitaki ijiwaritari Pawa.^k ⁴ Okaratzi amita-piintari asiramparitzitzi, ti ampasikai-natyaa aririka amani, aririka ankinkithata-kaanti. Aririkami ampasikai-natyaami, awinkatha-ryaakiro ikimita-kaantai-takiri aito. ⁵ Irooma kooya-payi kaari pasikai-nata-chani amanayitzi, okinkithata-kaanta-yitzi, owinkatharyaantaki. Okimita-kowaitakaro kooya-payi amiitziro oisi. ⁶ Tzimatsi-rika kooya kaari nintatsini ompasikai-natyaa, yamii-piroi-tiniro oisi. Tima maaroni iyotaitzi oshiki ompasiki-winta-waityaa, irootaki ompasikainatan-tyaari. ⁷ Iriima sirampari-payi airo ipasikai-nawaita irirori, tima inkimita-kotaari Pawa, iriitaki Pawa owaniinkata-kaariri. Irooma kooya, iriitaki sirampari owaniinkata-kaarori. ⁸ Tima pairani owakira iwitsikantakarori Pawa itanakarori kooya, irootaki yaaki iwatha sirampari iwitsikantakarori. Irooma owakira iwitsikantakarori Pawa itanakarori sirampari, ti iro yayi owatha kooya. ⁹ Ari okantzi-takari, owakira iwitsikantakarori Pawa kooya iriitaki sirampari iwitsika-kiniri, tima tikatsi intsipatyaa. Iriima sirampari, ti iwitsikai-tiniro kooya. ¹⁰ Irootaki ompasikainatan-tyaari kooya añaakan-tantyaarori tzimatsi opinkathatani iroori, irootaki onimota-kaantyaariri Maninkariiti. ¹¹ Tira ontzi-masityaa kooya, ti intzi-masityaa sirampari, apiti-payi yasitari Awinkathariti, ikowityaa-wakaa apitiro. ¹² Tima itanakarori kooya iwatha sirampari iwitsikaitaki. Iro kantacha ikaratzi siramparita-tsiri iroñaaka, irootaki kooya tsimayitajairi. Tima iriitaki Pawa kantakaarori itzimantari apiti-payi.

¹³ ¿Paitama pikinkithasirita-kotarori iroñaaka okaratzi nokanta-kimiri? ¿Kamiithama kooya-payi amaniri Pawa airo opasikai-nata? ¹⁴ Aroka-payi asiramparitzika iroñaaka, ti amityaaro asanthatiro aisi, oshiki ampasiki-wintiro. ¹⁵ Irooma kooya-payi, irootaki oisi owaniinkata-kaarori. Kimiwaitaka iroomi oisi opasikaainaro. ¹⁶ Tzimatsi-rika anta nintatsiri inkisako-waityaaro, okaratzi nokantakiri: Irootaki namita-piintakari naaka noyomitaan-tziro. Irojatzitzi ikanta-piintziri apatowintariri Pawa tsika-rika-payi anta.

^k 11.3 ijiwaritari = iitoitari

Aminaasi-waita isirita-kowitaaro yakyootani Awinkathariti

¹⁷Iro kantacha tzimatsi pasini nonkantimiri, airo nokimosiriwintsimiro. Tima ti onkamiithatzi-motina panta-piintakiri papatojiita. Onkarati kamiithatzi-motimini, irootaki iwasankitaa-wintai-timiri. ¹⁸Tima nokimaki ikamantai-takina pinasiyita-wakaaka anta papatota-piinta-jiita. Iroowitaincha nonkimisantirimi, ¹⁹tima irootaki awisa-piinta-tsini iroka. Kimitaka tzimatsi kowasiwaita-chani inkanta-koitiri “Iriitaki iriipirori yoka.” ²⁰Ari okimita-piintari papatojiita awiroka-payi pakyoota-wakaajiita, aminaasi-waita poimosirinkiro apaitziri “Yakyootani Awinkathariti.” ²¹Tima piwapiintakaro sintzini pasitari. Tashaniinta ikantayita pasini-payi. Tzimatsi pasini sinkiwaita-chari. ²²¿Arima onkanyaari? ¿Tikatsima piwanko-payi tsika piwapiinta-yityaaro pasitari, tsika pirawaita-piinti? ¿Pimaninta-tziirima ikaratzi apatota-piinta-chari ipinkathatzi Pawa? ¿Pithainka-tziirima kowityaa-waita-tsiri? ¿Pisiyakaan-tzima ari noshami-winta-kimiro? Airo.

Opoñaantari yakyootani Awinkathariti

(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)

²³Okaratzi noyomitaa-kimiri pairani okanta-kota itantanakari “Yakyootani Awinkathariti,” iriitaki Awinkathariti oyomitaa-kinarori. Iroka okanta-kota: Okanta pairani tsitini-paiti tikira ipithoka-sitaitari Awinkathariti Jesús, yaakiro yatantaitari, ²⁴ipaasoonki-wintakiro, ipitoryaakiro, ikantzi: “Piyaaro, nowatha onatzii, tima iro kamawintimini. Irootaki pisirita-kota-piintan-tyaanari.” ²⁵Ari ikimitaakiro aajatzi ikaratakiro iwajiita, yaakotakiro iraitsiri, ikantzi: “Niraani onatzii, irootaki sitowaa-tsini yawisako-siritan-tajyaari oshiki atziri. Irootaki panta-piintajiri aririka piriiro, aririka pisirita-piinta-jyaana.” ²⁶Aririka piwapiinta-jyaaro, pirapintajiuro awiroka, piyomitaa-piintajiri atziri-payi ikama-winta-yitai Awinkathariti. Irootaki pimata-piinta-yitairi irojatzi impiyan-tajyaari Awinkathariti.

Owamintha-waita-sita-karori yakyootani Awinkathariti

²⁷Tzimatsi-rika owaminthata-sityaaroni, iraminthata-sityaaro, kimiwaitaka iriita-jaantaki Awinkathariti ithainka-wathataki, ithainka-kiro aajatzi iriraani. ²⁸iro kamiithatatsi, tikira ayaaro, tikira iriro, ontzima-tyiira ankinkithasirita-wakyaa kamiitha-siritakai-rika. ²⁹Tzimatsi-rika owasiwaita-kyaroni, irasiwaita-kyaroni kaari osirita-kotyaaroni siyakaawitachari “iwatha,” aritaki iwasankitai-takiri. ³⁰Irootaki itziman-tayitari sipita-waita-tsiri, mantsiya-waita-tsiri, tzimayitatsi makoryaa-yitain-tsiri. ³¹Irooma asiri-pirota-nakyaa-rika tikira awanakyaaro, airo añaajaantziro iwasankitaa-waitai Pawa. ³²Iro kantacha aririka iwasankitaa-waitakai,

ĩñaanta-kaawaita-tiro inkimita-kaanta-waityaa arokatakimi itomi-pirori. Ari onkanyaa airo iwasankitaa-pirotantai apaata, ikimita-kaanta-yitairi tsika inkanta-yitairi osaawi-satzi-payi.

³³Iyikiiti, irootaki onintantari piyaa-kota-wakai-yitajyaa awiroka-payi, airo pisatika-waita aririka papatojiitakyaa pakyoota-wakaiyaa.

³⁴Pitashaatzii-rika, piwanakyaa piwankoki tikira pijatana-kiita, onkanyaama airo ĩñaakaan-taitami papatotakyaa. Aririka nariitakyaa nariitan-tyaamiri, aritaki nohotyaakiro noyomitaa-yitimiro iroka-payi.

Tasonka-winta-siritaantsi

12 ¹Iroñaaka nonkaman-timiro tsika okanta-kota tasonka-winta-siritaantsi. Iyikiiti, ti noninti onkompitzi-motyaami. ²Piyojiitzi awiroka, pairani tikira pinkimisantanaki, tzima-piintatsi pikinakaa-sitari, wintha-siri pikanta-piinta pijata-sitziri siyakaarontsi kaari ñaawaitaantsini. ³Irootaki nokamantantyaamiri iroñaaka: Tzimatsi-rika anta kinkithata-kaanta-tsini, inkanta-paaki “¡Kamaari inatzii Jesús!” kaarira Itasorinka Pawa ñaawaita-kayirini yoka. Irooma aririka inkanti, “¡Awinkathariti inatzii Jesús!” iriitaki Tasorinkantsi ñaawaita-kayiriri.

⁴Tima aparoni inatzii Tasorinkantsi, iro kantacha tzimatsi oshiki tsika ikinakairo itasonka-winta-yitakai antanta-yitarori opaiyita-rika. ⁵Aparoni inatzii Awinkathariti, iro kantacha tzimatsi oshiki tsika ankina-kayiro antawaita-jiniri irirori. ⁶Aparoni ikanta Pawa, iro kantacha tzimatsi oshiki tsika okanta opoñaan-takari yantakaa-yitairo opaiyita-rika.

⁷Maaroni aroka-payi, tzimatsi opaiyita yantakaa-yitairi Tasorinkantsi ĩñaakantari, irootaki awinthata-kaantyaariri pasini kimisantzinkari-payi yantayitajiro irirori kamiithari. ⁸Thami asiyakaa-winta-wakiro. Tzimatsi atziri ikantakaakari Tasorinkantsi ontzimi-motiri iyotani inkinkithatan-tyaari. Tzimatsi pasini ikantakaakari Tasorinkantsi ikinkithata-kotajiro okaratzi iyotakai-takiriri. ⁹Tzimatsi pasini ikantakaakari Tasorinkantsi yawintaa-siri-pirotyaari. Tzimatsi pasini ikantakaakari Tasorinkantsi yisita-kota-kaantantari. ¹⁰Tzimatsi pasini ikantakaakari tasonkawintantaniri inatzi, pasini ikantakaakari inkamantantzinkariti, pasini ikantakaakari yapiitajiro okaratzi ikamantantakiri Kamantan-tzinkari, irootaki ĩñaantyaarori iriirika Tasorinkantsi kantakaariri ikamantantiro. Tzimatsi pasini ikantakaakari ĩñaawai-yitiro pasiniyitatsiri ñaantsi, tzimatsi pasini ikantakaakari iwawisayiuro ĩñaaniki irirori okaratzi ikinkithatai-takiri. ¹¹Maaroni iroka-payi iriitaki Tasorinkantsi kantakaa-karori yantantai-takarori tsika-rika opaiyita-rika. Aparoni ikanta Tasorinkantsi. Iriitaki matzirori itasonka-winta-yitakai aroka-payi, imatakaa-yitairo okaratzi inintziri irirori.

¹²Ari okanta awichaa-wakaan-taari, ikimita-kaanta-yitai arokami iwatha Saipatzii-totaari. Tima tsika akantawaiyita awathaki-payi,

irootaki antakaa-yitairori opaiyita-rika. Ari akimitzi-yitaari aajatzi aroka-payi, onasiyita antayitajiro opaiyita-rika. ¹³Tima aparoni ikanta Tasorinkantsi kiwaayitajiri, irootaki awichaa-wakaan-taari, tikatsi ompaitajyaa aroka-rika Judá-iti, kaari Judá-iti, ompirataari, saikasi-waitatyaari, maaroni. Okimiwaitaaro maaroni antsipata-wakaajyaa aroka-payi irapiintairo isiyakaa-wintai-takari Tasorinkantsi.

¹⁴Pisirita-kotyaaaro tsika okanta awatha. Aparoni akanta awathaki, iro kantacha tzimatsi oshiki onasiyita okaratzi antayitiri. ¹⁵¿Kantatsima oñaawaitima aitzí, oñaanatiro ako, onkantiro: “Ti niriipiroti naaka, ti nonkimityaami awiroka pimatziro pairika-yitziro opaiyita-rika?” ¿Tima iroopiroti aitzika? ¹⁶¿Kantatsima oñaawaiti ayimpita, oñaanatiro oki, onkantiro: “Ti niriipiroti naaka, ti nonkimityaami awiroka piñaayitziro opaiyita-rika?” ¿Tima iroopiroti ayimpita? ¹⁷Iroomi yosiita-chanimi oki awathaki, ¿arima onkantaki ankimi? Iroomi yosiita-chanimi ayimpita, ¿arima onkantakimi ankimainkawaiti? ¹⁸Ari okantari awatha. Tima iriitaki Pawa owitsika-kirori tsika okanta-jaanta inintaki iwitsikiro, irootaki onasiyitantari opaita-rika antayitzi. ¹⁹Arimi osiya-wakai-yaami maaroni tsika okantayita awatha, airotyaa awathataromi. ²⁰Tima aparoni onatzii awatha, iro kantacha tzimatsi oshiki onasiyita okaratzi antakaa-yitziro awatha.

²¹¿Kantatsima oñaawaiti oki, oñaanatiro ako, onkantiro: “Naaka kowapirota-jaantacha, irooma awiroka, ti inkowaitimi?” ¿Kantatsima oñaawaiti aito, oñaanatiro aitzí, onkantiro: “Ti inintaitimi awiroka?” ²²¿Airo omatziro! Tima okaratzi tzimatsiri awathaki kaari amiraawinta-pirotzi aroka, irootaki kowapirota-jaanta-chari. ²³Irootaki akithaatanta-piintari, omaniro awatha-payi, akimita-kaantaro pinkatharintsi onatyimi. Okaratzi omanako-yitziro awathaki, akimita-kaantaro iroopiromi onayitzi. ²⁴Irooma okaratzi kaari amanayita-piintziro awathaki iníita-piintziro, tira amiraawintiro ipaita-rika antayiti-nirori. Ari ikantzitari Pawa iwitsikakiro awatha, ontzimatyii anintajiro kimitzi-mowitairi ti imiraawintaitiro. ²⁵Tima airo okantzi ampitha-ryiuro okaratzi awathatari. Apatziro anintzi anithaa-yitajiro maaroni awatha. ²⁶Aririka awatsinaa-waityaa kapichiini awathaki, kimiwaitaka owatsinaa-kyaami maaroniki awatha. Aririka awaniinka-waityaa kapichiini awathaki, kimosiri ankantya maaroni awathaki.

²⁷Ari akantayitari aroka-payi akaratzi awintaa-siritaari Saipatzii-totaari, kimiwaitaka aparoni iwatha anayitaimi Saipatzii-totaari. ²⁸Iroka tsika ikantakaa-yitaari Pawa ikaratzi kimsantairiri: Itanakaro, tzimatsi Tyaantaari-payi. Apitita-naintsiri, tzimatsi Kamantan-tzinkari-payi. Mawatanain-tsiri, tzimatsi yomitaan-tataniri-payi. Ipoña itzimayitanaki tasonka-wintan-tsiri, isita-kota-kaantaniri, amitakotaniri, jiwatakaan-taniri, ñaawaitziro pasiniyita-tsiri ñaantsi. ²⁹¿Maaronima

Tyaantaari-payi anayitzi? ¿Maaronima akamantantzinkaritzi?
 ¿Maaronima ayomitaan-taniritzi? ¿Maaronima atasonka-wintan-taniritzi?
³⁰ ¿Maaronima isita-kota-kaanta-niritzi? ¿Maaronima ñaawai-yitziro
 pasinita-tsiri ñaantsi? ¿Maaronima awawisayiro pasinita-tsiri ñaantsi
 ñaaniki aroka? ³¹ irootaki pinkowa-piroti inkanta-kaiyaaro Tasorinkantsi
 pantanta-jyaarori kowapirota-jaanta-chari. Iro kantacha, tzimatsi anairori
 iroka-payi. Aritaki nonkaman-takimiro iroka.

Irootaki kowapirota-chari antakotantyaa

13 ¹Thami ankanta-sita-wakyyaa, kantatsi noñaawaitiro
 naaka pasiniyita-tsiri ñaantsi iñaawai-yitziri pasini atziri,
 nomatzi-takyaaromi okaratzi iñaawaitziri Maninkari-payi. ¿Tima
 kamiitha-waiwitaka iroka? Iro kantacha tirika nontakotantyaa nomatan-
 tawita-karori iroka-payi, nopoima-wintha-waita-sitakara. ²Ari okimitari
 aajatzi, naakami kamantan-tzinkari, noyota-kotziro okaratzi kaari
 iyotako-witaita pairani, nawintari Pawa, ari onkantakimi isirinkinaro
 otzisi ikatziyiro tsika-rika nonintziro naaka. ¿Tima kamiitha-waiwitaka
 iroka? Iro kantacha tirika nontakotantyaa nomatan-tawita-karori
 iroka-payi, tikatsi-machiini nomonkarati. ³Ari okimitari aajatzi, arimi
 nompasitan-tyaaro maaroni tzimi-motanari irootaki ontziman-tyaari
 iyaari kowityaa-waita-tsiri. Aririkami natsipita-kowintyaari pasini, notaa-
 winta-waitakari. ¿Tima kamiitha-waiwitaka iroka? Iro kantacha tirika
 nontakotantyaa nomatan-tawita-karori iroka-payi, tikatsira nanintaajyaa.

⁴Tzimatsi-rika itakotan-tachari, tsinampa ikanta, kaminthaan-taniri,
 ti inkisako-waita-nityaa, ti intharowinta-wainityaa, ti inkantakaa-piro-
 waityaa. ⁵Tzimatsi-rika itakotan-tachari ti inkaaripiro-waantiniti, ti
 inthañaa-wainityaa, ti inkisawai-nityaa, ti yamawitziitiro inkisaniintanti.

⁶Tzimatsi-rika itakotan-tachari ti intharowinta-waityaaro yantiro-rika
 kaari-pirori, apatziro ikimo-siri-wintziro iyotakoi-tajiro iroopirori.

⁷Tzimatsi-rika itakotan-tachari iyotziro ikisasi-waita-nita, ikimisanta-
 piinta-nitzi, tzimatsi iyaakota-piintani, oisokirota-piintan-taniri inatzi.

⁸Tira onthonka-nityaa antakotantyaa. Irooma iroka-payi othonka-
 nita, kamantan-tzinkari-taantsi, iñaawaitan-taitaro pasiniyita-tsiri
 ñaantsi, iyotaitziro opaiyita-rika. ⁹Tikiraata iyotaitziro maaroni, tikiraata
 ikamantantai-tziro okantakoyita maaroni tzimayita-tsiri. ¹⁰Irooma
 aririka onkarata-paaki monkara-yitachani apaata, airo anintanajiro
 iroka-payi onkarati pyaayitaa-chani. ¹¹Iroowaitaki akimiyita atziritzika.
 Airo-rika iincha-nitzi, akimitari iincha-niki, tsika ikanta iñaawaitzi,
 tsika ikanta ikinkithasirita, tsika okanta ipampitha-siryaari. Irooma
 aririka antarita-paaki, airo akimita-kota-naari tsika ikantayitara iintzi.

¹²Kantatsi asiyakaantiro aajatzi tsika akanta aminaatyaa-riro asiro-
 taki. Airo akoñaatzi kamiitha-ini, airo ayota-jaantzi tsika akantawaita.

Irooma apaata aririka ayotako-pirotajiri tsika ikanta-kota Pawa, aritaki ankimitai-yaari irirori iyoyitai aroka-payi. ¹³Iroka karatatsiri mawa tsika otzimi asi owaironi osaiki, airo othonka-nitaja: awintaa-siritani, ayaakoniintani, otakotantani. Irootaki kowapirota-chari iroka otakotantani.

Iñaawaitan-taityaaro pasiniyita-tsiri ñaantsi

14 ¹Piriipiroti pimatán-tyaarori pitakotantyaa. Pinkowako-pirotajiri Tasorinkantsi intasonka-wintimi inkanta-kaiyaami pantawaitan-tyaaniriri Pawa. Irootakira pimata-jaantajiri pinkamantan-tzinkaritari. ²Aririka apatojiityaa ankaratiri kimisantzinkari-payi, tzimatsi-rika inkanta-kaakyaa Tasorinkantsi iñaawaitan-tanakyaaro pasinita-tsiri ñaantsi kaari ikima-jita-piintziri, airo akimathatziri, airo ayotziro opaita ikantziri. Tira iro iñaawaitantari ankimathatiri aroka-payi, Pawa kimathatirini. ³Irooma intzimi-rika inkanta-kaakyaa Tasorinkantsi inkinkithata-kaanti, iriitaki kinkithata-kajaini maaroni aroka-payi, iwitsika-sirita-kaantairi, intharowinta-kaantairi, yoimosirinka-siritan-tairi. ⁴Ikaratzi ñaawaitzirori pasinita-tsiri ñaantsi, apaniro itharowinta-siri-waita. Iriima kamantan-tzinkari-tatsiri, iriitaki owitsika-sirita-kaayitariri maaroni kimisantzinkari-payi ikaratzi apatoyita-chari. ⁵Oshiki onimo-tinami aririka piñaawaitan-tyaaro pasiniyita-tsiri ñaantsi maaroni awiroka-payi. Irootaki onimo-pirota-jinanimi aririka pinkamantaniritaji maaroni awiroka-payi. Tima irootaki kowapirota-chari anairori piñaawaitan-tyaaromi pasiniyita-tsiri ñaantsi. Iro kantacha tzimatsi-rika oowaa-koñaanitaniri, iriitaki witsika-sirita-kaayityaarini kimisantzinkari-payi ikaratzi apatota-chari.

⁶Iyikiiti, pinkimi nosiyakaa-wintimiro. Aririka nariityaami pinampiki, apatziro noñaawaitan-tapaakaro pasinita-tsiri ñaantsi, ¿nomatakiroma nokimo-sirita-kaami? Irooma aririka nokinkithata-kota-kimiro ikimathata-kaajanari Pawa, nonkinkithasirita-kaajimi, nokamantayita-imiro, noyomitaa-yitaimiro aajatzi. Irootaki piñaantaarori pitharowinta-siritanaja. ⁷Intsityaa nosiyakaa-wintimiro aajatzi, okimitakaro aririka ashowiriwaiti, aririka ampiyompi-waiti. Airorika anasitaro oyamininka, iroatzi apiiyapiiti, tikatsira yotironi opaita-rika anintziri ashowiritiri. ⁸Ari okimitari aajatzi aririka antyooti. Airorika oyaminii-nkatzi kamiitha, tikatsira yotatsini akaimatziiri awayirityaa. ⁹Ari pikantari aajatzi awiroka-payi. Airorika piñaawaitantaro inkimathaitiri, piñaawai-wintha-waita-sitaka. ¹⁰Tima aka kipatsiki tzimatsi oshiki nasiyita-chari ñaantsi iñaawaitai-tziri. Tzimatsi oshiki opaiyita-rika ikantai-tziri iñaawaitaitzi. ¹¹Tzimatsi-rika ñaanatanari iñaaniki irirori kaari nokimathatzi naaka, nokimita-kaantari pasini-satzi inatzii, ari ikimitzi-tanari aajatzi irirori. Ti noshininkatyaari kamiitha.

¹²Noyotzi naaka, pininta-pirotatzii awirokaiti intasonka-wintaitimi anta. Iro kantacha ontzimatyii pamina-mina-pirotairo piwitsika-sirita-kaayita-yyaari maaroni apatota-piinta-chari anta.

¹³Tzimatsi-rika ñaawaitzirori pasinita-tsiri ñaantsi, ontzimatyii inkowa-kotajiri Pawa imatakaan-tajyaariri iwaako-ñaanitairo iñaawaitziri. ¹⁴Aririka namanantyaaro pasinita-tsiri ñaantsi kaari nokimathatziri noñaawaitziro, kimitaka nokimosiriwinta-sitakaro, okantawitaka ti nokimathatiro okaratzii namaniri. ¹⁵iro kamiithatatsi namanantyaaro ñaantsi noyotziri, kimosiriwinta-kaiyaanari. Ari nonkantirori aajatzi nompanthaa-wintajiri Pawa. ¹⁶Thami ankantawaki, tzimatsi piyotain-chari yapatojiita, ari pipaasoonkitziri awiroka Pawa, apaniroini pikimosiriwinta-waita, iriima pikarajitzi ti inkimathatimi piñaawaitakiri. ¿Arima ikimosiriwintakyaa irirori pinkanta-yitakiri? Airo, tima ti iyojiiti irirori-payi kamiitha-rika inkantantyaari “¡Omapirowí!” ¹⁷Kamiitha-witaka pipaasoonkitaki awiroka. Iriima pasini-payi ti piwitsika-sirita-kaayityaari.

¹⁸Oshiki nopaasoonkita-piintakiri naaka Pawa namanantaro pasinita-tsiri ñaantsi, kimiwaitaka nanaakimimi pamana-piintzi awiroka-payi. ¹⁹Irooma aririka nontsipatyaari noyomitairi yapatotaa pasini-payi kimisantzinkari, ti nomatiro. Irootyaami noninta-piro-taitimi naaka noñaawaitimi kapichiini onkantyaa inkimathatan-tyaanari, tityaami nonintaa-jatiro noñaawai-piro-taiti kaari inkimathatai-tinari.^l

²⁰Iyikiiti, airo pisiyari ipampitha-sirita iintsi, apatziro okamiithatzi pisiyaari ipampitha-sirita antari. Kamiitha-witaka pinkimita-kotyaari iintsi airo pantanta-yitaro kaari-pirori. ²¹Pinkinkithasirita-kotiro Ikantakaan-taitani isankinatai-takiri, ikantaitzi:

Iroka ikantakiri Awinkathariti:

Tzimatsi nonintziri nonkantiriri yoka atziri-payi,

Inkarati nontyaankiri, pasini-satzi inatyii, ñaawaitzirori pasinita-tsiri ñaantsi, iriitaki kamanta-yitaini.

Iro kantacha airo ikimisantai-tawakiri.

²²Iroka siyakaa-winta-chari. Aritaki okantaki itasonka-wintai-tajai añaawaitan-tyaaro pasinita-tsiri ñaantsi, irootaki iñaakai-tziriri kaari kimisanta-tsini. Irootaki itasonka-wintan-takairi ankamantantantyaari, irojatzi iñaakai-tairi arokaiti akimisanta-yitajira. ²³Thami ankantawaki, papatojiityaa maaroni awiroka-payi, maaroni pamananta-jiitaro pasinita-tsiri ñaantsi. Ari ikyaapaaki kaari kimisanta-tsini, kaari iyomitaaitzi. ¿Airoka ikantapaaki: “¡Isinkiwintatyaa yoka!?” ²⁴Aajatzi ankantawaki, papatojiita awirokaiti anta pikamantantzi. Ari ikyaapaaki kaari iyomitaaitzi, kaari kimisanta-tsini. Inkimiuro maaroni pikanta-jiitzi yokaiti, irootaki

^l 14.19 kapichiini = 5 ñaantsitaa-niki; noñaawai-piro-taiti = noñaawaiti 10,000 ñaantsi

inkinkithasiritan-tanajyaari, ²⁵iro opoñaantyari ikamanta-kota-najiro okaratzi ikinkithasiri-waita-sitari imananiki, ari intyiirowanaki impinkathata-najiri Pawa, inkanti: “Omapirotatyaa itsipa-siritami Pawa awiroka-payi aka.”

²⁶Iyikiiti, iroka pantayitairi aririka papatota-piintajyaa. Kantatsi impanthai-tajyaaro panthaantsi, pasini yomitaan-tatsiri, pasini kinkithataironi okaratzi ikimathata-kaajiriri Pawa, pasini iñaawai-yitairo pasiniyita-tsiri ñaantsi, intzima-yitaji owaako-ñaanitaniri. Tima okaratzi pantayitairi irootaki piwitsika-sirita-kaanta-jyaari pasini-payi. ²⁷Tzimatsi-rika ñaawaitan-tarori pasinita-tsiri ñaantsi, airo ishiki-pirotzi, apatziro inkanti apiti, tirika inkarati mawa. Airo yakiwaa-jiita yokapayi inkinkithati, iyaawintyaa imatantyaarori pasini. Ontzimatyii intzimi owaako-ñaanitirini. ²⁸Tikatsi-rika owaako-ñaanitirini, ontzimatyii imairiti tsika papatojiita. Apatziro iñaaña-siritiri Pawa, ari onkarati. ²⁹Iriima kamantan-tzinkari-payi, osinitaan-tsitzi inkinkithata-kaanti apiti, tirika mawa. Iriima pasini-payi ontzimatyii inkinkisiryakotiro kamiitha-rika okaratzi ikamantantziri. ³⁰Irooma intzimi-rika ikimathata-kaanajiri Pawa, ainiro-rika ikamantantzi pasini, kamiithatsi imairitawaki inkinkithata-kaantawakita pasini. ³¹Tima ti onkamiithati iñaawai-jiiti apitiro, yitawakyaaro aparoni impoña pasini. Ari onkantyaa iyotanta-jyaari maaroni, witsika-siri inkanta-yitajyaa. ³²Tzimatsi-rika matanakirori inkamantan-tzinkariti, iriitaki matironi iñaakota-nityaa inkinkithata-kaanti. ³³Aririka yakiwaa-masityaa, kaari Pawa kantakaan-tironi. Iriitaki Pawa santzikoityaa-kaanta-tsiri.

Iroñaaka nonkaman-timiro pasini okaratzi yamita-piintaari ikaratzi ikimisanta-kaitajiri aririka yapatojiityaa tsika-rika-payi: ³⁴Mairi okanta-piinta-jiita kooya-payi, ti osinitaantsiti añaawaiti. Apatziro onkimisantayiti, tima irootaki ikantai-takiri Ikantakaan-taitaniki. ³⁵Tzimatsi-rika onintziri oyotiro, osampitiri oimi anta owankoki. Ti onkamiithati oñaawaiti kooya aririka yapatotaityaa. ³⁶¿Pikinkithasiri-jiitama awiroka-payi omapoka-kaanta-kirori pikinkithata-kaantziro iñaani Pawa? ¿Pikinkisiryaaama awirokaiti apatziro pikarajitzi pikimisantzinzin-karitzi?

³⁷Tzimatsi-rika anta kantatsiri “Naaka kamantan-tzinkari, antaiki-siri nokanta naaka,” ontzimatyii iyotimi yoka iriitaki Awinkathariti kantakaarori nosankinatan-tamirori iroka. ³⁸Tirika inkimisantayiti yokapayi, airo pikimisantziri aajatzi irirori. ³⁹Iyikiiti, ontzimatyii pamina-mina-pirotairo imata-kayi-tajimiro pikamantanta-yitaji. Airoztimaita pimapirotziro pintzika-tzika-yitairi ñaawaiyitzirori pasinita-tsiri ñaantsi. ⁴⁰Irooma aririka pantayitairo iroka-payi, ñaakotaniri pinkanta-wintyaaro, santzikoi-tiini pinkantyyaa.

Yañaanta-jyaari kamayita-tsiri

15 ¹Iyikiiti, nonintzi nonkinkithasirita-kayimiro tsika okanta-kota Kamiithari Ñaantsi okaratzi nokinkithata-kimiri, oisokiro

piwanajiro pikimisantanaji. ²Irootaki wawisaako-sirita-jimini, aikiro-rika poisokirota-nakityii-yaaro okaratzi nokinkithata-kaakimiri. ¿Ampinaasi-waitakama pikimisanta-yitanaji?

³Iroka kowapirota-chari ikamantai-takinari naaka, irootaki nokaman-takimiri awiroka-payi, nokantzimi: Ikamawintakai Saipatzii-totaari okantakaaro akaaripiro-waitaki, imatajira imonkarata-kaajaro okaratzi ikinkithata-koitakiri Sankinarintsi-piroriki. ⁴Ipoñaa ikitaitakiri, okanta mawatatsiri kitaitiri, ipiriintai-tairi. Irojatzii ikinkithata-koitzi-takari Sankinarintsi-piroriki. ⁵Ipoñaa iñaakajari Cefas, iñaakaari maaroni 12 iyomitaani.^m ⁶Iñaakaari aajatzi oshiki apaitziri iroñaaka “Iyikiiti,” 500 ikarajiitzi. Ainiro yañaayitzi oshiki iyiki-payi, ari makoryaa-yitaki pasini-payi. ⁷Ipoñaa iñaakaari Jacobo, iñaakaari aajatzi maaroni Tyaantaariiti.ⁿ ⁸Naaka owiraanta-paakarori iñaakaana, osiyawaitakaro naaka ampoita-tsinimi nontzimi. ⁹Naakataki aajatzi aparoni karatana-jiriri Tyaantaariiti, yanaayitana maaroni pasini. Tityaa apantaa-jatyaaromi impaitaitina “Tyaankaari,” tima nowasankitaa-waitakiri kimisanta-najiriri Pawa, apatowinta-naariri tsika-rika-payi. ¹⁰Iro kantacha ti aminaasi-waityaa inisironka-pirotaana Pawa, tima iriitaki kantakaarori Notyaankaa-ritan-taari. Naakataki antawai-pirotaa-tsiri, nanairi pasini-payi okantakaan-tziro nantasi-waitakari pairani. Ti naaka matasityaaroni apaniroini, Pawa nisironkataanari nomatan-taarori. ¹¹Irootaki nosankinatan-tamirori okaratzi nokinkithata-piintakiri, irojatzii ikinkithata-piintakiri aajatzi pasini Tyaankariiti. Irootaki pikimisanta-yitairi awiroka.

¹²Tima nonkinkitha-yitajimiro ipiriintai-tajiri Saipatzii-totaari iwamaawitai-takari, ¿paitama pikantantari: “Airo añaayitaji ankamakirika?” ¹³¿Pisiyakaa-tziima ti ipiriintai-tajiri Saipatzii-totaari? ¹⁴Ari onkantyaami, apinaa-siwaitaka naaka nokinkithataki, apinaa-siwaitaka awiroka-payi pikimisanta-jiitaki. ¹⁵Kimiwaitaka nothaiyakami nokinkithata-kota-piintakiri Pawa, nonkantanta-piintaki: “Pawa opiriintairi Saipatzii-totaari, ari inkimitaaitajiri aroka-payi.” ¹⁶Ari onkantyaami airo ipiriinta-yitaami kamayitain-tsiri, tira impiriintzita aajatzi Saipatzii-totaari. ¹⁷Tirikami ipiriintai-tajiri Saipatzii-totaari, pampinaa-siwaitaka awiroka-payi pikimisanta-yitai. Aikiro pinkaaripiro-yitayiyi tikatsi pyaakota-jiminimi. ¹⁸Aritakimi pyaapiro-waitakami ikaratzi makoryaa-yitain-tsiri, anpinaasi-waitakami yawintaa-naari Saipatzii-totaari. ¹⁹¡Inkanta-machiitajaimi arokaiti! Anpinaasi-waitakami awintaa-naari Saipatzii-totaari, anpinaasi-waitakami okaratzi ayaakoniintajiri, añaamintha-waita-sitaka kapichiini iroñaaka. Omapiro-waita-kayimi.

^m 15.5 Cefas = Pedro. ⁿ 15.7 Jacobo = Santiago, iririntzi Jesús.

²⁰Iro kantacha ti ari onkantyyaa. Tima ipiriintai-tajiri Saipatzii-totaari ikamawitaka. Iriitaki matakirori yitakaantaro yañaaji, ari inkantayitajyaari apaata ikaratzi makoryaa-yitain-tsiri. ²¹Iroka okanta-kota iroka: Pairani, tzimatsi yantakiri aparoni atziri poñaakaan-takarori akaamani-yitzi maaroni. Iro kantacha iriitaki aajatzi aparoni atziri poñaakaan-taarori ampiriinta-yitaji maaroni akamayi-witaka. ²²Irootaki akaamani-yitan-taari maaroni okantakaan-tziro ashininkai-titari Adán. Iro kantacha aritaki añaayitaji maaroni okantakaan-tziro ashininkasiritaari Saipatzii-totaari. ²³Iroka tsika okanta-kota iroka: Iriitakira Saipatzii-totaari itaarori ipiriintaja. Aririka impiyaji apaata, aritaki iwiriinta-pajiri ikaratzi yasiyitaari irirori. ²⁴Ompoña onthonkajyaa maaroni, yapirotajiri Saipatzii-totaari ikaratzi pinkathari-waita-sitachari, ikaratzi otzimimo-waita-sitari isintsinka. Iriitaki Saipatzii-totaari matakaa-jaironi aroka-payi yasitan-tairi Pawa, matzirori Ipinkathari-pirotzi. ²⁵Tima yitairon-katakaro iroñaaka Saipatzii-totaari ipinkathari-wintantzi, irojatzji apaata omonkaratan-tapaa-kyaari yiitsinampaajiri ikiisaniintani-payi.^o ²⁶Owiraantyaaroni ikiisaniintani yiitsinampaajiri irootakira “Kaamanitaantsi,” inkimita-kaantajiro atzirimi onatyii yapirotairo. ²⁷Tima ikinkithata-koitzi-takari Saipatzii-totaari, ikantaitaki:

Tzimatsi matakirori yiitsinampaajiri maaroni.

Iro kantacha ikaratzi ikantakoi-tziri aka “maaroni,” tira inkantai-tatyii iriitaki Pawa yiitsinampayii-tairi, iriitaki Pawa kantakaa-jyaaroni imatantai-tyaarori maaroni. ²⁸Aririka impinkathari-wintajiro Itomi maaroni, irijatzi Pawa pinkathari-wintaironi, tima ari ikina-kayirori Pawa impinkathari-wintan-tajyaarori maaroni tzimayita-tsiri.

²⁹Airomi yañaayitajimi ikaratzi kamayitain-tsiri, ¿paitama ikiwaawintan-taitariri kamaintsiri? ³⁰Aajatzi okimi-tzitari, airomi ipiriintai-taami, ¿paitama añaanta-piinta-karori aroka-payi ipatzimawintha-waitaitai? ³¹Iyikiiti, ¿Pithainkanama? ¿Kaarima naaka kimosiriwinta-wintsimiri nokimisanta-kaayita-jimiri Awinkathariti Jesús Saipatzii-totaari? Tima omapirota-tyiiyaa iroka, asi owairo maaroni kitaitiri inintaitzi iwamaitina. ³²Ari okimi-tzitakari aka nosaiki Efeso-ki, imaimani-waitakina katsima-waita-tsiri. Airomi apiriinta-yitaami, antsipa-yitajyaarimi irirori-payi, nonkanta-waita-sita-kyaami:

Thami anintaa-waita-wakyaa, awawaityaa, irawaiti, oimosirinkawaityaa. Aamaa-sityaa iro ankami.

³³Irootaki paamawintan-tyaari awiroka otzimi-kari pikinakaasitani. “Airo pitsipa-winthatari kaari-pirori, pimatziro-kari.”

³⁴Pinkinkithasiritajyaa kamiitha. Airo pikinasi-waita. Kimitaka

^o 15.25,27 yiitsinampaajiri = * makoryaakitzi-taantsi

tzimatsi pikarajitzi awiroka-payi ti piyota-kotaa-jatiri Pawa.
¡Pasikiwintaan-tsiwaitaki!

³⁵ Kimitaka tzimatsi anta kanta-siri-waita-tsiri: “¿Tsikama inkiniika impiriintaji tonkitsi-poroki? ¿Tsikama onkinika ñiitairo iwatha?”

³⁶ ¡Masontzi! Kantatsi asiyakaantiro tsika okanta okithoki pankirintsi. Tima aparoni okithoki kaari sampiikita-tsini aririka impankitaantiro, asi owiro onkara-matsiti aparoni okithoki. Airo ñiitajiro onkithokipirotai. ³⁷ Iroka okithoki pipankita-piintziri apakithokiro okantawita, iro kantacha aririka oshookanaki pasini onkanta-waita-najyaa. Tima ti pimpankita-piintiro oshooki-mataki pankirintsi.^p ³⁸ Tima iriitaki Pawa shoookakaa-yitzirori otzimayitantari owatha okaratzi inintziri irirori. Iriitaki nasitakaa-yitarori ishooaka-kaayitziro, okaratzi tzimayita-tsiri pasiniyita-tsiri pankirintsi. ³⁹ Akaratzi otzimayitzi awatha, ti osiyawakaaiyaa. Thami asiyakaan-tawakiro aroka-payi atzirizti, tima anasiyita awathaki, onasiyita iwatha antami-wiri, tsimiri-payi, aajatzi simapayi. ⁴⁰ Aajatzi ikimiyita inkiti-wiri ti isiyayitajai akantayita aroka-payi osaawi-wiri. Otzimi-motziri inkiti-wiri iwaniinkaro, ti onkimityaaro awaniinkaro aroka-payi. ⁴¹ Tima onasitaa iwaniinkaro ooryaatsiri, iwaniinkaro kasiri, aajatzi irasi impokiro-payi. Tzimayitatsi impokiro kaari kimiyityaarini pasini.

⁴² Ari ankantajyaa aroka-payi ampiriintaji-rika. Tima inkitata-piintaitziri awatha, ari ositzitziri, iro kantacha aririka ipiriintai-tajiro apaata, pasini onkanta-najyaa airo ositzitaji. ⁴³ Aririka inkitaitiro awatha, manintaaro onatzii, iro kantacha aritaki ipiriintai-tajiro awaniinkantatajyaari. Ti aawyaawaita-niti iroñaaka awatha, iro kantacha aritaki iwiriintai-tajiro apaata ontziman-tajyaari osintsinka. ⁴⁴ Okaratzi ikitaitziri awatha tzimawita-chara osiri. Iro kantacha aririka ipiriintai-tajiro awatha, aritaki ontzima-yitaji atasorinka. Ari inkanta-jyaari maaroni añaayitziri otzimi isiri, irootaki ayotanta-yitari tzimatsi pasini awatha tzimaatsini otasorinka. ⁴⁵ Ari okanta isankinata-koitakiri itanakarori atziri, yoka Adán, ikantaitzi:

Iro itanakarori yañaanaki, ipoña otzimanaki isiri.

Iriima yaatapaa-kirini siyapaa-kyaarini, otzimi-motziri irirori itasorinka, iriitaki añaasirita-kaanta-tsini. ⁴⁶ Ari akantayitari. Ti otzimimo-witai atasorinka owakiraini. Tima iro itanakaroro otzimanaki asiri, impoña ontzima-yitaji atasorinka. ⁴⁷ Tima yoka itanakarori pairani atziri, kipatsi yaitaki, iwitsika-pithai-takiri. Iriima apitita-tsiri atziri, inkitiki ipoñaakaro irirori. ⁴⁸ Tima tsika ikantaka iwitsikai-takiri kipatsi-pitha yoka itakarori atziri, iriitaki osiyakari aroka-payi. Iriima inkiti-wiri-payi, iriitaki osiyakariri poñainchari inkitiki. ⁴⁹ Ari ankanta-yitajyaari aajatzi aroka-

^p 15.37 pankirintsi = trigo

payi. Tima asiyawitakari atzimayitaki yoka iwitsika-pithai-takiri kipatsi, iro kantacha aritaki asiyayita-jyaari poñainchari inkitiki. ⁵⁰Iyikiiti, iroka okanta-kota okaratzí nokantakiri: Airo okantzi isaikayitaji ipinkathari-wintantzi Pawa ikaratzí tzimayita-tsiri iwatha, iriraani, sitzita-tsini iwatha. Iriitaki saikaatsini anta inkarati kaari sitziyitaa-tsini iwatha.

⁵¹Pinkimi nonkaman-timiro kaari iyotakoitzi pairani. Iroka: Ari impasinita-kaayitai maaroni aroka-payi. Iro kantacha airo añayitziro maaroni aroka-payi amakoryaayiti. ⁵²Apaata owiraanta-paakyaaroni kitaitiri, omapoka-sitajyaa intyootai-tapaji. Apatha-kiro onkanta-paintyaa iroowaitaki amachooka-paintimi. Ari ipiriintai-tajiri kamayitain-tsiri, yañaanta-yitajyaro wathatsi kaari sitzita-nita-tsini. Irooma maaroni aroka-payi añayitaa-tsiri impasinita-kaayitai. ⁵³Okaratzí awathatari iroñaaka sitzinita-tsiri, impasinita-kayi-tairo airo ositziwaitantaja. Akaratzí akaamani-waita-nitzi iroñaaka aritaki impasinita-kaayitai, añaanita-tsiri ankanta-yitajyaa. ⁵⁴Aririka omonkaratasyaa apaata iroka, ari omonkarata-jyaari okaratzí isiyakaa-wintai-takiro “Kaamanitaantsi,” osiyaarimi atziri, ikantaitaki:

Yoka ipaitai-takiri “Oitsinapantaaniri,” yapirotajiro ipaitai-tziri
“Kaamanitaantsi.”

⁵⁵ ¡Kaamanitaantsi! ¿Kantatsima piitsinampaantaji iroñaaka?
¡Kaamanitaantsi! ¿Tzimatsima iroñaaka pithoyini?

⁵⁶Okaratzí siyakaa-winta-chari aka othoyini, irootaki kaari-pirotaantsi. Irootaki Ikantakaan-taitsiri oyotakairi tzimatsira akinakaa-sitani. ⁵⁷Iro kantacha nopaasoonkitziri Pawa, tima iriitaki matakayirori aroka-payi aitsinampaan-taarori, ityaanta-kainiri Jesús Saipatzii-totaari yiitsinampaan-taarori “Kaamanitaantsi.”

⁵⁸Iyikiiti, ontzimatyii piriipirota-piinta-yitaji, pantawaita-piintainiri Awinkathariti. Tima piyoyitaji awiroka ti paminaa-siwaityaa, iriitaki Awinkathariti matakayi-mirori.

Kiriiki ityaantai-tziniriri ikaratzí ikimisanta-kayi-tairi

16 ¹Iroñaaka nonkinkithata-kotiri apiyotziri kiriiki antyaanki-niriri kimisantzin-kariiti. Nonkaman-timiro awirokaiti okaratzí nokanta-yitakiriri Galacia-satzi. ²Aririka papatota-piinta-jiityaa, ontzimatyii pookayiti kapichiini tziimi-motzimiri. Airo nopomirintziwintan-tapaakaro naaka, aririka nariita-kyaami pinampiki. ³Aririka nariita-kyaami kantatsi piyosiiti aanakirini kiriiki anta Aapatyaawiniki yaanakiro aajatzi nosankinari-payi. ⁴Awiroka-rika nintatsini noyaata-nakiri naaka, aritaki nontsipata-nakyaari.

¶ 16.1,15 kimisantzin-kariiti = * kitisiriri ¶ 16.2 papatota-piinta-jiityaa = itapiintarori kitaitiri = domingo

Ikkinkithasiritari yantiri Pablo

⁵Airo nariitizami, nitapaintyaaro nojati Macedonia-ki, impoña nowiraanta-paakyaaro pinampiki. ⁶Aririka nariita-kyaami, aamaa-sityaa osamani nosaiki-mota-nakimi, kimitaka ari nonkyaarontsita-kotiri anta. Impoña pintyaankajina tsika-rika nonintziro nojataji. ⁷Tira noninti naaka nariita-paintyaami kapichiini. Nonintatzi osamani nosaiki-mowaita-paintimi, iririka Awinkathariti sinitaroni. ⁸Irojatzira nosaikaki naka aka Efeso-ki, irojatziri ariitan-takyaari kitaitiri yoimosirinkai-tziro Awiitaantsi. ⁹Iro nokantantari tima ainirotatsi aka oshiki nantana-jiniriri Awinkathariti, kamiitha okanta noñaakiro. Tima tzimatsi aajatzi oshiki maimani-winthata-kinari.

¹⁰Aririka yariita-kyaami Timoteo, paakamiithata-wakiri, tima irijatzi antawaita-jiniriri Awinkathariti, ari isiyana naaka. ¹¹Ti onkamiithati intzimayiti pinampiki maninta-waitirini. Iro kamiithatatsi paapatyaa-wakyaari, irojatziri impiyan-tajyaari nosaiki naaka. Tima oyaawintyaa nowakiri impiyi intsipata-kyaari pasini-payi iyikiiti.

¹²Iriima iyiki Apolos, nokantakiri intsipata-nakyaari ikaratzi nontyaanka-jimiri awiroka-payi. Iro kantacha ti ininti ijati irirori. Añaawakiro aririka imatakiro apaata.

owiraantarori withataantsi

¹³Paamawintyaa awiroka-payi, poisokirotyaaro pikimisanta-nakiri, sirampari pinkanta-nakya, pisintsi-siriyiti. ¹⁴Aririka pantzi-mota-wakaiyaaro ompaityaa-rika, pitakotani pinkanta-wakaa-najyaa,

¹⁵Iyikiiti, piyojiitzi awiroka-payi saika-pankotziriri Estéfnas, iriitaki itanakarori ikimisanta-yitanaki pinampiki Acaya-ki. Ikamaita-naaro iriroriiti yantawai-winta-najiri kimisantzin-kariiti. ¹⁶Nosintsi-thatimi awiroka-payi pinkimisantairi irirori-payi, pinkimita-kotyaari ikaratzi yantawai-jiitzi, akowinta-naarori. ¹⁷Oshiki nokitzimo-siritaki noñaakiro yariitakana Estéfnas, itsipata-paakari Fortunato aajatzi Acaico. Iriitaki owakowinta-paakimiri awiroka-payi ti onkantatyii pariijiityaa aka, ¹⁸pitapi-siritan-tyaanari. Iriitaki otapi-sirita-paakamiri aajatzi awiroka-payi anta. Pimpinkatha-yitawakiri.

¹⁹Iwithayitami apatowinta-piinta-kariri Pawa maaroni nampitsi aka Asia-ki. Iwithatizitami Aquila aajatzi Priscila. Ari ikimi-tzita-kamiri ikaratzi apatowinta-piinta-kariri Pawa iwankoki. ²⁰Iwithatizitami pasini iyiki. Itako pinkantyyaa piwithata-wakai-yitajyaa.^s

²¹Iroka nosankinata-jaantani nakoki naaka, nowithatami. Naakataki Pablo. ²²Iwasankitaaitairi kaari itakota-jyaarini Awinkathariti. Impiyi-

^s 16.20 piwithata-wakai-yitajyaa = * thoporotaantsi

tzitaiyaa sintsiini Awinkathariti. ²³ ¡Onkamintha inisironka-yitaimi Awinkathariti Jesús Saipatzii-totaari! ²⁴ Notakotami maaroni awirokaiti, iriitaki Saipatzii-totaari Jesús matakayi-naroni. ¡Omapiwí!